

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΑΛΟΙ ΣΤΑ ΛΟΓΙΑ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΛΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β' - ΤΕΥΧΟΣ ΙΑ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1880

ΠΡΟΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΣ
ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΠΑΡΕΙΟΤ' Χ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

1880

Περὶ τῆς ἀνατροφῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὑπὸ κ. Π. Ταιύε.

Σχολεῖα καὶ παιδαγωγία, ὑπὸ Γεωργίου Rehnke-St. Gallen, μεταφρ. ὑπὸ Γ. Δημητριάδου.

Ἀθηναίαις ἐκπαιδευτικόν συνέδριον, ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων.

Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς σύλλογος. Ἐργασίαι τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἐκείρων.

Σύλλογος ἀνεκδότων ἀπομνημονίων τῆς Λευκάδος, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Σταματίου, ἐπιμ. Ἀργυροῦ.—Ἔτημα Β'. Ἐργασίαι.—16. Ὁ Μάιος, 17. Ὁ Ἀπρίλιος, 18.

Ὁ Ἄνθραξ.—Ἔτημα Γ'. 19. Ἡ πύσις σύλλογος, 20. Ἡ ἀνατροφή, 21. Ἡ ἀρρώστη γραμμή.

Ἐπιμνημονίον τῶν κοινοῦ ἀπομνημονίων, ἐπιμνημονίον ὑπὸ τῶν κ. Ν. Βαλαζή, Διευθυντοῦ, Ἀριστοῦ Σπυριδάκη, Ὑπομνημοῦ, Δρ. Σπυριδάκη, Βασ. Π. Οικονομοῦ καὶ Ν. Τσαρναίου.

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Β'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1880

ΤΕΥΧΟΣ ΙΑ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.†

Ἐταξείδευσα εἰς Harrow-on-the-Hille. Εἶδον ἐπίσης τὸ Eton. Ἄμφότερα ταῦτα μετὰ τοῦ Rugby εἶναι τὰ πρῶτα καθιδρύματα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀνταποκρινόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πρὸς τὰ μεγάλα ἐν Γαλλίᾳ λύκεια. 800 μαθητὰς περίπου ἀριθμεῖ τὸ Eton, πεντακοσίους δὲ ἕκαστον τῶν ἄλλων, ἀπὸ ἡλικίας δέκα τριῶν μέχρι δέκα ὀκτώ ἐτῶν. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σχολείων καὶ τῶν γαλλικῶν λυκείων ἡ διαφορὰ εἶνε ἀπειρος, οὐδεμίαν δὲ παραβολὴν καταδείκνυσι μᾶλλον τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο λαῶν. Μοὶ εἶπον ὅτι δύναμαι νὰ λάβω τὸ Harrow ὡς πρότυπον.

Εἶνε ἐλεύθερον ἰδιωτικὸν κατάστημα, οὐδεμίαν λαμβάνον χρηματικὴν βοήθειαν πρὸς τῆς πολιτείας, ἰδρυθὲν ἄλλοτε διὰ κληροδοτήματος, ἐπομένως κεκτημένον κληρονομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ πρόσοδον. Ἐνίοτε τὸ εἰσόδημα τῆς ἰδιοκτησίας ταύτης εἶνε μέγιστον. Τὸ τοῦ Χάρροβ εἶνε μικρὸν (1,100 λίρ στερλ.) Μέγα ἢ μικρὸν διοικεῖται ὑπὸ ἐπιτροπείας πρὸς τοῦτο ἐκλεγομένης. Ἐνταῦθα οἱ ἐπίτροποι εἶνε ἕξ, μεγάλοι κύριοι καὶ γείτονες ἰδιοκτῆται, ἔχοντες κύρος ἐν ταῖς σπουδαίαις μεταβολαῖς τοῦ καταστήματος καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ head master (προϊσταμένου). Ἀλλὰ τὸ πρῶτον τμήμα τῆς μηχανῆς εἶνε ὁ σύλλογος τῶν οἰκοτροφείων συντηρούντων καθηγητῶν τοῦ καθιδρύματος. ἕκαστος αὐτῶν διδάσκει ἑλληνικά, λατι-

† Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Π. Taiue Notes sur l'Angleterre.

νικά, γαλλικά, μαθηματικά κτλ' ἐκτός δὲ τούτου παρέχει κατοικίαν καὶ τροφήν παρ' ἑαυτῷ εἰς δέκα μέχρι τριάκοντα οἰκοτρόφους. Ὅταν ἔχει δέκα μόνον, συντρώγει μετ' αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του· ἀλλ' ἐνίοτε, ὅταν εἴνε πολλοί, γεύονται ἐν δύο τραπέζαις προεδρευομέναις ὑπὸ κυριῶν τῆς οἰκίας. Συνήθως δύο μαθηταὶ κατέχουσι ἓνα θάλαμον, ἀλλ' οἱ πρεσβύτεροι κατοικοῦσιν ἀνὰ μίαν ἕκαστος. Οὕτω, τὸ παιδίον μετοικισθὲν εἰς τὸ σχολεῖον, εὐρίσκει ἐν αὐτῷ εἰκόνα τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἔτι μᾶλλον καθ' ὅσον ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ οἰκογένειαι εἴνε πολυάριθμοι· ἔχει τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, γευματίζει τρία βήματα μακρὰν μίαν κυρίας, καὶ εἴνε πρόσωπον μεταξὺ προσώπων· ζῇ ἐν κοινωνίᾳ φυσικῇ καὶ ἀρτίᾳ, οὐδ' ὑπόκειται ὅπως ἐν Γαλλίᾳ εἰς τινὰ κοινωνισμὸν στρατῶνος.

Ἐτέρα διαφορά· ἐν Γαλλίᾳ τὸ λύκειον εἴνε μεγάλη λιθίνη θήκη, ἔνθα εἰσέρχεται τις διὰ μιᾶς μόνον ὀπῆς πεφρουρημένης διὰ κιγκλίδος καὶ ἐνὸς θυρωροῦ· ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὑπάρχουσι ἀλλὰ τινες ὁμοίαι πρὸς αὐτὰς μοναστηρίου· ἐνίοτε πτωχὴ τις δένδραστοιχία, τούναντίον δὲ μεγάλη τεῖχη. Ἐπειδὴ ἡ θήκη εἴνε μικρὰ πάντοτε ἐν μεγάλῃ πόλει, ὁ διερχόμενος τὴν κιγκλίδα νεανίσκος, ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν, μόνον ἄσβεστον εὐρίσκει καὶ λίθους. Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ σχολεῖον εὐρίσκεται ἐν μικρᾷ τινὰ πόλει, ἔχον ἐκάτὸν ἐλευθέρως πρὸς τὴν πεδιάδα ἐξόδους. Ἐβλεπον ἐν Εἰον, περὶ τὴν γηραιάν κεντρικὴν αὐλήν, τὰ βόδια, τοὺς κισσοὺς, τὰ αἰγοκλήματα ἀνερχόμενα πανταχοῦ, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν οἰκοδομῶν, ἐνῶ ἔξω, πλοῦσιοι, λειμῶνες ἢ κολοσσάκι πετελαὶ ἐκτείνουσι τοὺς προαιωνίους αὐτῶν κλάδους· ἐγγὺς δ' αὐτῶν ποταμὸς πράσινος καὶ στιλπνός· ἐπὶ τῶν ὑδάτων, κύκνοι· ἐν ταῖς νήσοις, μυρμηκάζοντες βόες· τὸ ρεῦμα στρέφεται καὶ βυθίζεται εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐν ταῖς φυλλώμασι τῶν δένδρων. Ἐν Χάρροθ, τὸ τοπίον εἴνε ἥττον χάριεν, ἀλλ' ἀφθονεῖ χλόης καὶ εὐρείας ἀτμοσφαιρας· τὸ σχολεῖον κέκτηται λειμῶνα πέντε ἢ ἕξ μέτρων, χρησιμεύοντα διὰ τὰ παιγνίδια τῶν μαθητῶν. Καὶ οἱ μὲν νεώτεροι τούτων φέρουσι μέλαιναν ἐσθῆτα, οἱ δὲ πρεσβύτεροι μέλαν ἔνδυμα, ἅπαντες ἔχοντες μικρὸν ψάθινον πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐ μόνον ἐν τῇ πόλει ἀλλὰ καὶ ἐκτός αὐτῆς· ἐκ τῶν ἐρρυπωμένων αὐτῶν ὑποδημάτων κατανοεῖ τις ὅτι ἀεὶποτε περιτρέχουσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ὑγροὺς λειμῶνας. Οὕτως ἡ νεανικὴ ἡλικία παρέρχεται ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὑπὸ τινὰ τεχνητὸν κώδωνα, διὰ τοῦ ὁποῦ διεισέρχεται ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς μητροπόλεως. ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τὸν ἐλευθέρου ἀέρα, ἄνευ οἰουδήποτε κωλύματος, ἐν τῇ σταθερᾷ φοιτήσει τῶν ἀγρῶν, τῶν ὑδάτων καὶ τῶν δασῶν. Λοιπὸν εἴνε σπουδαῖος λόγος διὰ τὸ σῶμα, τὴν φαντασίαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὸν

χαρᾶκτῆρα ἢ ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἐντὸς ἀτμοσφαιρας (milieu) ὑγιούς, εἰρηνικῆς καὶ συμφώνου πρὸς τὰς ἀποκρύφους ἀξιώσεις τῶν ἐνοστικῶν των.

Ἐν γένει, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἴνε ἐνταῦθα μᾶλλον σεβαστὴ καὶ μᾶλλον ἀνέπαφος. Ὑπὸ τὴν ἀνατροφήν ταύτην τὰ τέκνα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ δένδρα ἀγγλικῆς κήπου· τὰ παιδία εἴνε ἐπίσης ἐλεύθερα, ὅπως καὶ οἱ σπουδασταὶ τοῦ πανεπιστημίου· ὑποχρεοῦνται νὰ παρίστανται εἰς τὰ μαθήματα, εἰς τὰς προγυμνάσεις, εἰς τὸ δεῖπνον, νὰ ἐπιπυρρῶνται δὲ ἐν ὠρισμένη ὥρᾳ τῆς ἑσπέρας, καὶ οὐδὲν πλέον· ἢ ἐπιλοιπὸς ἡμέρα τοῖς ἀνήκει· δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὴν κατ' ἴδιον τρόπον· τὸ μόνον δὲ ὅπερ βαρύνει τὰς ἐλευθέρως αὐτῶν ὥρας εἴνε ἡ ὑποχρέωσις νὰ πράττωσι τὸ διαγεγραμμένον αὐτοῖς καθῆκον· ἀλλὰ δύνανται νὰ πράξωσιν αὐτὸ ὅπου θέλουσι καὶ ὅταν θέλωσιν· ἐργάζονται παρ' ἑαυταῖς ἢ ἀλλοτρίως. Πλέπω τινὰς αὐτῶν σπουδάζοντας ἐν τινὶ βιβλιοπωλείῳ, ἄλλους δὲ ἀναγινώσκοντας ἐφ' ἐνὸς δρυφράκτου. Ἀκολουθοῦσι τὴν ὁρεξίν των, ἢ πλανῶνται κατ' ἀρέσκειαν. Τοὺς βλέπει τις ἐν ταῖς ὁδοῖς, παρὰ τῷ ζαχαροπλάστῃ, παρὰ τῷ ἀλλαντοπώλῃ, τρέχουσιν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἀλισβούσι, παγοδρομοῦσι, κολυμβῶσιν, ἀναζητοῦσι φωλεάς. Εἴνε κύριοι τοῦ καιροῦ των καὶ τοῦ ἀργυρίου των, ἀγοράζουσι κοσμήματα τῶν θαλάμων των· ἐν περιπτώσει δὲ χρῆσιν πωλοῦσι διὰ πλειστηριασμοῦ τὴν μικρὰν αὐτῶν ἰδιωτικὴν συσκευὴν. Πρωτοβουλία καὶ εὐθύνη· καὶ εἴνε περίεργον νὰ βλέπῃ τις δωδεκαετῆ νήπια ὑψόμενα μέχρι τῆς ἀξιοπρεπείας ἀνδρῶν.

Ἀνώτατος ὅρος καθημερινῆς ἐργασίας εἴνε ἑκτὼ ὥραι· συνηθέστερον ἕξ ἕως ἑπτὰ, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ ἔνδεκα ὥραι, ὅ, περ παράλογον. Ὁ νεανίας ἔχει ἀνάγκην φυσικῆς κινήσεως· εἴνε δὲ παρὰ φύσιν ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ νὰ μένῃ καθρὺς ἐγκέφαλος, πράγματι ἐλλειπῆς ἀνθρώπου. Ἐνταῦθα τὰ ἀθλητικὰ παιγνίδια, ἢ σφαῖρα, ὁ δρόμος, ἢ λεμβοδρομία, καὶ ἄλλα ἀνάλογα ἐπασχολοῦσι μέρος τι τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστην· ἐκτός δὲ τούτου δις ἢ τρίς τὴν ἑβδομάδα παίουσι τὰ μαθήματα περὶ τὴν μεσημβρίαν, χάριν τῶν παιγνιδίων. Ἡ φιλαυτία δὲν εἴνε ξένη εἰς αὐτά· ἐκάστη σχολὴ ζητεῖ νὰ ὑπερτερῆσῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῆς, στέλλουσα εἰς συναγωνισμὸν κωπηλάτας καὶ πάλτας· ἐπιμελῶς ἐξησκημένους καὶ ἐκλεγμένους. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Χάρροθ ἐπιβάθυσσε κατὰ τοῦ ἔτους, ἐλπίζει δὲ νὰ θριαμβεύσῃ πάλιν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο . . .

Μαιράκια καὶ νεανίσκοι ἀποτελοῦσι καλῶς ὀργανωμένον σωματεῖον, εἰδος τι μικρᾶς διακεκριμένης πολιτείας ἐχούσης τοὺς ἀρχηγούς της καὶ τοὺς νόμους της. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι εἴνε μαθηταὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως, εἰδικώτερον οἱ δεκαπέντε πρῶτοι μαθηταὶ τῆς σχολῆς, ἐν ἑκάστῳ δὲ οἱ

κοτροφείω ὁ πρῶτος μαθητής. Οὗτοι τηροῦσι τὴν τάξιν, ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κανονισμοῦ, ἐμποδίζουσι τοὺς ἰσχυροὺς νὰ φέρωντα βαναύσως πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, εἶνε δαιτηται τῶν ἀναφυομένων διαφορῶν, ἐπεμβαίνουσιν ἐν ἡ περιπτώσει παιδίον τι ἀπατηθῆ ὑπὸ τινος χωρικοῦ ἢ παντοπώλου, καὶ τιμωροῦσι τοὺς πταίσας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ μαθηταὶ ἐνταῦθα τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἕκαστος δὲ ὑποβληθεὶς εἰς τὴν αὐθεντίαν, ἐξασκεῖ αὐτὴν ἐκ περιτροπῆς. Ἐξερχόμενος ὁ μαθητὴς τοῦ σχολείου καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸν βίον, εἶνε ἥττον διατεθειμένος νὰ εὕρῃ τὸν νόμον ἄτοπον καὶ τὴν αὐθεντίαν γελοίαν, καὶ κατανοεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν κατανοεῖ δ' εὐχερέστερον τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους, τὰ δίκαια καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ταύτης προπαρασκευῆς, ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἰδιαιτέρα. Οἱ πρεσβύτεροι ἀποτελοῦσι μεταξύ των debating societies συλλόγους, ἐνθα συζητοῦσι πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα· ἐπιτίμιος δὲ πρόεδρος εἶναι ὁ πρῶτιστος τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς. Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τῶν νεαρῶν ῥητόρων, ψηφοφοροῦσιν οἱ παριστάμενοι· πρακτικὰ ἀνακεφαλαιοῦσι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὴν συζήτησιν, εἶνε κοινοβούλιον ἐν μικρογραφίᾳ. Ἐκτὸς τούτου, τρεῖς τῶν πρεσβυτέρων δημοσιεύουσι περιοδικὸν τι σύγγραμμα, πρὸς τὸν σκοπὸν «τῆς ἐξεγέρσεως παρὰ τοῖς ἐταίροις αὐτῶν εὐρυτέρας περὶ φιλοπατρίας ἰδέας καὶ ἐνδιαφέροντος διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ τόπου.» Ἀνήκουσιν εἰς τὴν συντηρητικὴν ἀντιπολίτευσιν, συζητοῦσι περὶ τῆς γαλλικῆς συμμαχίας, περὶ τῶν ἐκλογῶν, περὶ τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίου. Κοινοὶ τόποι καὶ ὕφος ἐξοιδημένον· ἀλλ' ὁ ὀρθὸς λόγος δὲν ἐλλείπει ποσῶς· ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῷ ζητήματι τοῦ δικαίου τῆς ψηφοφορίας, τοῦ ὁποίου ζητοῦσι τὴν ἐπέκτασιν, ἀλλὰ μόνον μέχρι τινὸς σημείου, ποιοῦνται ἐκκλήσιν εἰς τὴν πείραν τοῦ νεαροῦ αὐτῶν ἀναγνώστου, ὅστις, κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ ἐν τῇ ἐξοχῇ, ὅτι οἱ χωρικοὶ, οἱ μικρέμποροι, ὑπὲρ ἧς ζητεῖται ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, εἶνε ἀρκούντως νοήμονες καὶ ἐγγράμματοι, ἵνα καλῶς ψηφίσωσιν· οὕτω τὸ ἐπιχείρημα εἶνε πρακτικόν, ἀπόρροια πῶν γεγονότων καὶ οὐχὶ πομπώδους θεωρίας. Ἀκόμη ἐν χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα: ἅπαντες, ἢ σχεδὸν ἅπαντες, διαπνέονται ὑπὸ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων· δυσαρεστοῦνται ἕνεκα ἀνευλαβοῦς τινος φράσεως· ψάλλουσι σοβαρῶς ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τῆς σχολῆς, ἡ ἀνατροφή σκοπεῖ νὰ μορφώσῃ αὐτοὺς χριστιανούς· οἱ πλεῖστοι μεταλαμβάνουσι τῶν θείων μυστηρίων, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν προσεύχονται τὴν ἐσπέραν. Οὕτως, ἐξερχόμενοι εἰς τὸν κόσμον εἶνε οἱ ὑπερασπισταὶ οὐχὶ δὲ οἱ πολέμιοι τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ οἰκοδομήματος, τῆς ἐθνικῆς θρησκείας.

Ἄπανταχόθεν ἔρχομαι εἰς τὴ αὐτὸ συμπέρασμα. Δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τῆς ζωῆς τοῦ παιδίου καὶ τοῦ τελείου ἀνδρός· τὸ σχολεῖον καὶ ἡ κοινωνία εἶνε ἰσόπεδον, ἀνευ διαμέσου τοίχου ἢ τάρφου· τὸ πρῶτον ἐδιδάσκει καὶ προπαρασκευάζει τὸ δεύτερον. Ὁ νεανίας δὲν ἐξέρχεται τοῦ σχολείου, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, ἀπὸ συμμέτρου τινὸς θερμοκηπίου, ἀπὸ διαίτης ἐξαιρετικῆς, ἀπὸ εἰδικῆς ἀτμοσφαιρας. Δὲν ταρασσεται οὐτ' ἐκπλήσεται ἕνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀέρος. Οὐ μόνον ἐκαλλιέργησε τὸ πνεῦμά του, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἔλαβε μαθήματα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Οὐ μόνον ἔχει ἰδέας, ἀλλ' εἰσέτι αἱ ἰδέαι του εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὸν κόσμον, εἰς ὃν εἰσέρχεται. Ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐν τῇ θρησκείᾳ εὕρισκει ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν παρεσκευασμένα πρότυπα, πρὸς ἃ ἐκ προοιμίου ἐφθρμύσθησαν αἱ ἐρέξεις αὐτοῦ καὶ αἱ δυνάμεις. Οὕτως, εὐχερέστερον διεκφεύγει τὸν σκεπτικισμόν· ἀποκαθίσταται εὐχερέστερον· ψηλαφᾷ ἐλιγώτερον, ἵνα εὕρῃ τὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεών του. Ὅσους βλέπω ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς, φαίνονται ἀποφασιστικοί, ἐνεργητικοί. Προφανές· τοῦλάχιστον εἰς τὰ ὄμμάτά μου, εἶνε μᾶλλον παιδία καὶ μᾶλλον ἄνδρες, μᾶλλον παιδία, τουτέστι μᾶλλον ἀγαπῶντες τὸ παιγνίδιον καὶ ἥττον διατεθειμένοι νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὄρια τῆς ἡλικίας των· μᾶλλον ἄνδρες, τουτέστι μᾶλλον ἐλεύθεροι, καὶ ἱκανώτεροι νὰ κυβερνῶνται καὶ νὰ ἐνεργῶσι. Τοῦναντίον ὁ Γάλλος σπουδαστής, πρὸ πάντων δὲ ὁ ἐν τοῖς λυκείοις οὐκτροφος, εἶνε πλεγματικός, εὐερέθιστος, λεπτοφυής, πρῶτος, καὶ λίαν πρῶτος μάλιστα· εἶνε κεκλεισμένος ἐντὸς ἐκλωθεῦ, ἡ δὲ φαντασία του εἶνε ἐξοιδημένη. Ὑφ' ὅλας λοιπὸν ταύτας τὰς ἀπόψεις, καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ χαρακτήρος, ἡ ἀνατροφή ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε κρείττων, προπαρασκευάζει διὰ τὸν κόσμον καὶ καθιστᾷ τὰς ψυχὰς ὑγιεινέρας.

«Ὅτε διενεόθη νὰ γράψω τὸ βιβλίον μου, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ τοῦτον δημοτικοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ βιβλίου Tom Brown, ἀπεπειράθη νὰ συλλάβω τὸν συνηθέστερον τύπον ἀγγλικῆς μερακίου ἀνωτέρας μέσης τάξεως ὁποῖον μοι εἶχε δεῖξει ἡ πείρα· καὶ ἐτήρησα πιστῶς τὸν τύπον τοῦτον, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἱστορίας μου, προσπαθὼν μόνον νὰ δώσω ἐπιτυχὲς πρότυπον.» Οὕτω διατυπωθὲν τὸ βιβλίον, ἔσχεν ἔκτακτον ἐπιτυχίαν. Νεανίσκοι καὶ ἄνδρες τέλειοι, ἅπαντες ἀνεγνωρίζοντο ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ, καὶ δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν αὐτοῦ παραδεχόμενοι μετὰ τοῦ συγγραφέως, ὅτι ἡ εἰκὼν ὑπῆρξεν, ἀν οὐχὶ κολακευτικῇ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον εὐνοῦς. Οὕτε ὁ Θωμᾶς οὔτε ὁ πατήρ αὐτοῦ μεριμνῶσι λίαν περὶ τῆς ἰδίας λεγομένης ἐκπαιδεύσεως. «Ποίαν ὀριστικὴν γνώμην νὰ τῷ δώσω, ἐρωτᾷ ὁ πατήρ; Νὰ τὸν συμβουλεύσω νὰ ἦνε ἐπιμελής, καὶ νὰ τῷ

εἶπω ὅτι στέλλεται εἰς τὸν σχολεῖον, ἵνα ἐκμάθῃ καλῶς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν; Ὅχι· δὲν στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον ἕνεκα τούτου, τοῦλάχιστον, δὲν εἶνε τοῦτο ὁ πρῶτιστος λόγος. Καὶ ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ του οὐδὲν ὀκνῶ εἰδόμεν διὰ τὰ ἑλληνικὰ μόρια ἢ διὰ τὸ δίγαμμα. Δικαίᾳ λοιπὸν στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον; Μὰ τὴν πίστιν μου, διότι ἐν μέρει θέλει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ. Ἄς καταστῇ γενναῖος Ἄγγλος, ὠφέλιμος, ὑπηρετικὸς, φιλαλήθης, εὐγενὴς, χριστιανός, ἰδοὺ τί ἐπιθυμῶ.» Ὅταν δὲ ὁ Θωμᾶς ἐρωτᾷ ἑαυτὸν μετὰ τινα ἔτη, τί ἤλθε νὰ κάμῃ εἰς τὸ σχολεῖον, μετὰ σκέψιν ἀποκρίνεται εἰς ἑαυτὸν: «Ἐπιθυμῶ νὰ ἦμαι ὁ πρῶτος ἀριθμὸς εἰς ὅλα τὰ παιγνίδια, νὰ γινώσκω νὰ ὑπηρετῶμαι ὑπὸ τῶν πυγμῶν μου ἐπίσης καλῶς, ὅσον καὶ νὰ ἐξασφαλίζω τὴν κεφαλὴν μου ἀπὸ τῆς πυγμῆς παντὸς ἄλλου ἀνθρώπου, εὐγενοῦς ἢ βαναύσου. Ἐπιθυμῶ νὰ φέρω μετ' ἑμαυτοῦ ἐντεῦθεν ἀρκετὰ λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ, ἵνα μὲ ὑποστηρίξωσι προσηκόντως ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Ἐπιθυμῶ ν' ἀφήσω ἐδῶ, ὀπισθεν ἐμοῦ, τὴν φήμην νεανίσκου, ὅστις οὐδέποτε προσηνέχθη βαναύσως πρὸς νεώτερόν του, οὔτε ἔστρεψε τὰ νῶτα ἐνώπιον πρεσβυτέρου.» Ἀξιοσημεῖωτοι λόγοι, ἐπιτυχῶς ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ συνήθη αἰσθήματα πατρὸς καὶ παιδὸς Ἄγγλου· ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θεραπεία τοῦ πνεύματος ἔρχονται τελευταῖον· πρῶτιστα δὲ πάντων λογίζονται ὁ χαρακτήρ, ἡ καρδία, ἡ γενναίω ψυχία, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ εὐστροφία τοῦ σώματος. Τοιαύτη ἀνατροφή δημιουργεῖ ἠθικοὺς καὶ φυσικοὺς παλαιστάς, μὲ ὅλα τὰ προτερήματα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ συμπαραρομαρτοῦντα ἐν τῇ διευθύνσει ταύτῃ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

Ἐκτὸς ἄλλων δυσαρέστων ἀποτελεσμάτων, ἀναπτύσσονται τὰ τραχέα ἔνστικτα. «Κατὰ πρῶτον τὰ παιγνίδια, ἔλεγε διδάσκαλός τις, καὶ ἀκολούθως τὰ βιβλία.» Ὡς ὁ Θωμᾶς Βράουν, δόξαν αὐτοῦ νομίζει ὁ νεανίας νὰ ἦνε ἀγαθὸς ἀθλητὴς. Διέρχεται τρεῖς, τέσσαρας, πέντε ὥρας καθ' ἑκάστην εἰς ἀσκήσεις θορυβώδεις καὶ βιαίας. Ἄπαντα σχεδὸν τὰ παιγνίδια ἐπιφέρουσι συνήθως μῶλωπας. Θεωροῦσι δόξαν τὴν ἀναισθησίαν, κατὰ φυσικὴν δὲ συνέπειαν δὲν διστάζουσι μᾶλλον νὰ ἐπιβάλλωσιν αὐτὰς ἢ νὰ ὑφίστανται. Ὁ παῖς καθίσταται μαχητὴς πυγμάχος.

Ἡ πυγμαχία, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Θωμᾶ Βράουν, εἶνε ὁ φυσικὸς καὶ ἀγγλικὸς τρόπος τοῦ ζῆν τῶν Ἄγγλοπαίδων, πρὸς διακανόνισιν τῶν ἐρίδων των.» Πάντες, οὗς συνήντησα, εἶχον μεταχειρισθῆ αὐτὸν ἐν τῷ σχολείῳ. Ἡ μονομαχία αὕτη ἔχει τὸν κανονισμόν της, τὸν τόπον της, τοὺς θεατάς, τοὺς μάρτυρας. Ἐκαστος τῶν διαμαχομένων ἔχει δύο παρστώτας ἀποκαθαίροντας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προβάλλοντας τὸ γόνυ, ἵνα

παράσχωσιν εἰς αὐτὸν ἔδραν μὲσω δύο προσβολῶν, αἵτινες ἐπαναλαμβάνονται καὶ μακύνονται ἐνίοτε ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐφ' ὅσον δύνανται, νὰ βλέπωσι καθαρῶς ἰστάμενοι ἐπὶ τῶν κνημῶν των, τὸ δὲ τέλος τῆς μάχης εἶνε ὀφθαλμοὶ ἐξοιδημένοι, παρειαὶ ἐξωγκωμέναι καὶ κυκναί, ἐνίοτε δὲ ὁ ἀντίχειρ ἐξηρωμένος, ἢ χεῖλος τι διεσχισμένον.

Δυστυχῶς οἱ θεσμοὶ τοῦ σχολείου διέπονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος· ἐκτὸς τῶν καταναγκαστικῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς μαθητάς, τῶν προστίμων καὶ τῆς εἰρηκτῆς, γίνεται χρῆσις τῆς βίας ἐν τισὶ δὲ σχολείοις, ἀρκεῖ τὸ ὄνομα τοῦ μαθητοῦ νὰ ἐγγραφῇ τρίς ἐπὶ τοῦ πίνακος τῶν ποινῶν, ἵνα τιμωρηθῇ διὰ μαστιγώσεως. Τὴν πρῶταν ταύτην, ἐν Χάρροθ, ἐμαστιγώθησαν τέσσαρες διὰ δεκατεσσάρων βεβδισμῶν, ἀλλ' οὐχὶ μέχρι αἵματος. Ἐν ὅλοις τοῖς σχολείοις, ἡ ἀγαπητὴ αὕτη ὑπηρεσία ἀπόκειται εἰς τὴν πρεσβύτερον. Κατ' ἀρχὴν, γίνεται χρῆσις τῆς μαστίγος δι' ἅπαντας, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ἀλλὰ μόνον οἱ νεώτεροι καὶ οἱ μέσοι τὴν ἡλικίαν λαμβάνουσιν αὐτήν. Ὅ,περ δὲ παράδοξον, δὲν εἶνε ἀντιδημοτικὴ· πρὸ 50 ἐτῶν, ἐν τινι σχολείῳ, οἱ μαθηταὶ μαθόντες ὅτι ἐμελλε ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ προστίμου, ἐπανέστησαν κρυψάζοντες: «Κάτω τὸ πρόστιμον, ζήτω ἡ μαστιγὴ!» καὶ τὴν ἐπαύριον ἐπανήρξατο ἡ γνωριμία μετὰ τῶν προσφιλῶν μαστίγων των. Καθηγηταί, μεθ' ὧν συνδιελέχθη, δὲν εὐρίσκουσι τὴν τιμωρίαν ταύτην ταπεινωτικὴν, λέγοντες ὅτι ἀναπτύσσει παρὰ τῷ παιδίῳ τὴν στωϊκὴν καρτερίαν· κατ' αὐτούς, τὰ κτυπήματα εἶνε ὁ φυσικὸς καταδασμασμός, ἀρκεῖ νὰ μὴ θεωρῶνται μόνον αἰσχρὰ ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης, ὁ δὲ τιμωρούμενος νὰ μὴ αἰσθάνηται ἑαυτὸν ὑβρισθέντα.

Ἐνταῦθα δέον νὰ μνημονεύσωμεν καὶ ἑτέρου δυσσεβήτου θεσμοῦ, τοῦ Fagging, ἥτοι τῶν ὑποχρεώσεων των νεωτέρων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πρεσβυτέρων. Οὗτος ἐμετριάσθη ἤδη καὶ συνεκράσθη ἐν Harrow, ἐν Rugby καὶ ἐν ἄλλοις ἐκπαιδευτικαῖς καθιδρύμασιν· ἀλλὰ, καθ' ἑαυτὸν, διατελεῖ κακὸς ἀείποτε· διότι εἶνε σχολὴ βαναυσίας, ἐξωθεύσα τὸν Ἄγγλοπαῖδα ἐκεῖ ἐνθα κλίνει; πρὸς ὅλας τὰς ὑπερβολάς, ὡς συνεπιφέρει μεθ' ἑαυτῆς κρᾶσις ἐνεργητικὴ, βία, τυραννικὴ καὶ τραχεῖα. Γνώριμος ἡμῶν κυρία, ξένη τὴν καταγωγὴν, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφασίσῃ νὰ ὑποβάλλῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰς τὸ Fagging, ἀλλ' εἰσῆγαγεν αὐτὸν εἰς τι λύκειον τῶν Παρισίων. Κατ' ἐπισήμους ἀνακρίσεις, οἱ νεώτεροι τῶν μαθητῶν εἶνε θεράποντες καὶ δοῦλοι. Ἐκαστος τῶν πρεσβυτέρων ἔχει πλείους τοιοῦτους, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελῶσι τὰς παραγγαλίας του, νὰ σαφώνωσι τὴν θάλαμόν του, νὰ καθαρίζωσι τὰ κρηροπήγιά του, νὰ ἐψήνωσι τὸν ἄρτον αὐτοῦ καὶ

τὸν τυρόν, νὰ τὸν ἐξεγείρωσιν ἐν τῇ ὠρισμένῃ ὥρᾳ, νὰ παρίστανται εἰς τὰ παιγνιδία του συνήθως ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὥρας τὴν ἡμέραν, νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας του, νὰ ὑφίστανται τὰς ἰδιοτροπίας του. Ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Οὐεστμινστερς, ὁ βίος πρωτοετοῦς ὑποτρόφου μαθητοῦ εἶνε τοσοῦτον διηνεκῆς δουλεία, ὥστε ἀδυνατεῖ οὗτος νὰ εἴρῃ ἱκανὸν χάριν τῶν μελετῶν αὐτοῦ χρόνον. Πιστοποιῶ λέγει ἀξιόπιστος μάρτυς, ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου, ὁ νέος μαθητὴς δὲν ἔχει μίαν μόνον στιγμὴν ἐλευθέρου πάσης διακοπῆς. Περὶ τὴν τρίτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς πρωίας, δύο τῶν νεωτέρων μαθητῶν, ἐκ περιτροπῆς ὠρισμένοι, ἐγείρονται διὰ ν' ἀνάψωσι τὴν θερμάστραν, νὰ θερμάνωσι τὸ ὕδωρ, καὶ νὰ ἐξεγείρωσιν ἐκείνους ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, οἵτινες τοὺς διέταξαν. Συνήθως ὁ πρεσβύτερος, ἀφυπνισθεὶς περὶ τὴν τετάρτην ὥραν, μόλις περὶ τὴν ἐβδόμην καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐγείρεται τῆς κλήνης· πρέπει δὲ τότε νὰ τὸν εἰδοποιῶσι κατὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ δὲ ἀγγαρία αὕτη ἐπανέρχεται δι' ἕκαστον παιδίον τρίς ἢ τετράκις καθ' ἐβδομάδα. Προσθέσατε πάσας τὰς ὥρας τῆς πρωίας καὶ πάσας τὰς τῆς ἑσπέρας. Οἱ πρεσβύτεροι ἀγαπῶσι πολὺ τὸ τέλειον, ἔχουσιν ἀνάγκην τρίς καθ' ἑσπέραν, χωρὶς νὰ λησμονήσωσι καὶ τὸν καφέν. Εἰς τῶν μαρτύρων διαταχθείσης ἀνακρίσεως διηγεῖται, ὅτι τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, ἡμέραν ἐξόδου ἐκ τῆς Οὐεστμινστερς, ἐπιστρέφων ὁ υἱὸς του ἀπὸ τοῦ λυκείου, ἦτο τοσοῦτον κατάκοπος, ἕνεκα τῆς στερήσεως τοῦ ὕπνου, ὥστε οὐδὲν ἐπεθύμει μᾶλλον, ἢ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν κλίνην. Πρὸς διατήρησιν ὑποταγῆς τοσοῦτον ἀκριβοῦς καὶ τοσοῦτον λεπτολόγου οἱ πρεσβύτεροι ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ τρόμου. Τὰ ραπίσματα, τὰ λακτίσματα εἶνε δι' αὐτοὺς συνήθης εὐγένεια, οὐδὲ καταριθμοῦνται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ποινῶν. Πρῶτος βαθμὸς τῶν ἀληθῶν ποινῶν εἶνε τὰ συστηματικὰ ραπίσματα, ὃ τιμωροῦμενος ὀφείλει νὰ κρεμάσῃ τοὺς βραχιονὰς του καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματός του καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν κεφαλὴν του εἰς δωδεκάδα ραπισμάτων, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν. Πικρὰ νὰ λέγωσιν, ἀναφέρει ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἀνακρίσεως ταύτης, ὅτι εἰς δύο ἢ τρεῖς περιστάσεις οἱ παῖδες τοσοῦτον σκληρῶς ἐμώλωπισθησαν, ὥστε ἐπὶ πολλὸν χρόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμμετάσχωσι τῶν παιγνιδίων καὶ τῶν ἄλλων ἀσκήσεων. Ἐν ταῖς βιογραφίαις τοῦ λόρδου Βύρωνος, τοῦ Κοῦπερ, τοῦ Ροβέρτου Πήλ πολλαὶ εὔρηται τοιαῦται εἰς ἀγανάκτησιν κινουσαὶ διηγήσεις. Ἀναμφισβόλως τὰ ὡς ἀναγραφέντα χαρακτηριστικὰ εἶνε τὰ σκοτεινότερα, ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἄγγλοι εἶνε ἐπίμονοι, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἢ εἰκὼν τείνει ἐκκαθαριζομένη. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ μεταρρύθμισις περατωθεῖσα, ἢ

ἐντύπωσις μένει δυσάριστος· διότι ἐν συντόμῳ τὸ σχολεῖον οὕτω διοικουμένον εἶνε εἰδός τι πρωτογόνου κοινωνίας, ἐν ἣ ἡ ἰσχὺς ἄρχει σχεδὸν ἀνευ ἐλέγχου, ἔτι μᾶλλον δέ, καθ' ὅσον ἐκ λόγων τιμῆς, οἱ δυναστευόμενοι δὲν θέλουσι ποσῶς καταγγεῖλαι τοὺς δυναστεύοντας. Ὁ δὲ διδάσκαλος ἐπεμβαίνει ὅσω τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον, αὐδ' εἶνε, ὅπως παρ' ἡμῖν ἐν Γαλλίᾳ, ὁ διηνεκῆς ἀντιπρόσωπος τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δικαιοσύνης· σπανιώτατα δέ, καὶ ἐν ἐλαχίστοις σχολείοις, γίνεται ἐκκλησις εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τὸ συμβούλιον τῶν πρεσβυτέρων. Οἱ ἀσθενεῖς παραδίδονται εἰς ἑαυτούς, καὶ ὀφείλουσι νὰ πάσχωσι καὶ νὰ ὑποφέρωσι μόνον. Ὅποιος λοιπὸν πειρασμὸς δι' ἰσχυρὸν τινα νεανίσκον ἢ κατοχὴ τῆς ἐξουσίας καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πλήττειν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε σύμφορον νὰ παρέχῃται στάδιον εἰς τὰ ἐνστικτὰ τῆς βίας καὶ τῆς βαναυσίας. Πάντοτε δὲ ἡ χρῆσις ὀδηγεῖ εἰς τὴν κατάχρησιν· οὐδέποτε πρέπει νὰ παρέχῃται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ εὐκαιρία νὰ καταστῇ δεσπότης καὶ δῆμιος. Ἐν γένει δέ, οὕτω καταναουμένη ἡ ἀνατροφή δὲν εἶνε ἀνόμιος πρὸς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων, σκληρύνει τὸ σῶμα καὶ τραχύνει τὸν χαρακτήρα· ἀλλὰ, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ συμπεράνω ἀπολήγει συνήθως νὰ δημιουργήσῃ θηρευτὰς καὶ εὐήθεις.

Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος παραμελεῖται ἐκ παραμοίου συστήματος. Βλέπω τοὺς νέους προθύμους νὰ θουσιάσωσι τὰ πάντα εἰς τὸ παιγνίδιον, λέγει συγγραφεὺς τις· βλέπων αὐτοὺς ἀφιερῶντας πολλὰς ὥρας καὶ ἐνθουσιασμὸν δυσανάλογον ἐκείνου, ὃν παρέχουσιν εἰς τὴν ἐργασίαν των, βλέπων ὅτι τὸ πνεῦμα αὐτῶν τοσοῦτον τελείως κατακυριεύεται, ὥστε δὲν λαλοῦσι, δὲν σκέπτονται καὶ δὲν ὄνειρεύονται ἢ παιγνιδία μόνον, δὲν ἐκπλήττομαι εὐρίσκων πολλοὺς ἀποδίδοντας εἰς τὴν μάστιγαν ταύτην τῆς ἐκχυμνάσεως τῶν μυῶνων τὴν ἀθλίαν πενίαν τῶν πνευματικῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια λαμβάνομεν. Ἄγνωστον παρ' ἡμῖν ἐν Γαλλίᾳ ἐλάττωμα, καὶ ἀφ' οὗ ἀπορρέει ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ φυσικοῦ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ἡ λαιμαργία καὶ πρὸ παντὸς ἡ οἰνοποσία· ἐν τῶν ἐπιφερόντων ἐπίσης τὴν μαστίγωσιν ἀμαρτημάτων εἶνε ἡ μέθη· πολλοὶ εἶνε λαιμαργότατοι, καὶ εὐρίσκει τις μεταξὺ αὐτῶν πρῶτους μεθύτους.

Ἡ διδασκαλία δὲν εἶνε τοιαύτη, αἴαν ἐπεθύμει τις πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν βλαβῶν τούτων ὀρέξεων. Οὐδὲν ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν ὑπὸ τῶν νεανίσκων ἢ ὡς ἀγγαρεία μόνον· εἶνε κατ' ἐλάχιστον φιλολογικὴ καὶ σχεδὸν τεχνικὴ καθ' ὅλοκληρίαν. Πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται ἡ ἀκριβὴς γνώσις τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ γράφειν ὀρθῶς ἐμμέτρως ἢ πεζῶς ἐν ἀμφοτέροις ταῖς

γλώσσαις· ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μνήμην ἢ τὰς ἀσκήσεις, οἱ ἰσχυρότεροι ἐπιτυχάνουσι πάντοτε. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶνε πολὺ ἀνώτεροι τῶν μαθητῶν τῶν γαλλικῶν λυκείων. Ἐχω ὑπ' ὄψει τετράδιον καθηκόντων ἐστεμμένον, ἐνθα σκηναὶ τοῦ Σαιξπέρου εἶνε κάλλιστα μεταπεφρασμένοι εἰς σοφοκλείους ἰαμβικούς στίχους. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ λατινικά, πεζὰ καὶ ἔμμετρα, εἶνε ἥττον κομψὰ καὶ ἥττον γνήσια τῶν παρ' ἡμῖν ρητορικῶν συνθέσεων. Δὲν φαίνονται γινώσκοντες πράγματι τὴν ἱστορίαν, καὶ διηγοῦνται τὰς περὶ Ρηγούλου καὶ Κουρτίου παραδόσεις ὡς ἀθηντικὰ γεγονότα. Πραγματεύονται περὶ τῆς ἵπποσύνης καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος ἀορίστως καὶ γενικῶς, οὐδὲ φαίνονται αἰσθανόμενοι τὴν διαφορὰν τῶν ἠθῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῶν ἰδεῶν, τῶν χαρακτήρων, οὐς συνεπάγεται ἡ φορὰ τῶν αἰώνων. Οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἀνέγνωσαν τὰ συγγράμματα ἀληθοῦς τινος ἱστοριογράφου. Ἐν γένει ἔχουσι ὀλίγας ἰδέας· ἐξαιρουμένων τῶν συγχρόνων ζητημάτων τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς, μαθητῆς τῆς ρητορικῆς, ἐν τινι λυκείῳ τῶν Παρισίων, κέκτηται περισσοτέρας. Ἀνέγνωσαν πολὺ τὰ κλασικὰ κείμενα, ἀλλ' ἡ ὑπ' αὐτῶν διδομένη ἐρμηνεία εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν γραμματικὴ καὶ θετικὴ. Δὲν ἐξάγουσιν ἐξ αὐτῶν τὴν καλλονὴν τοῦ κειμένου, τὰς λεπτότητας τοῦ ὕφους, δὲν δεικνύουσι τὴν μέθοδον τοῦ συγγραφέως, τὸν χαρακτήρα τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ, τὴν στροφὴν τοῦ πνεύματός του, πάντα ταῦτα ἤθελον φανῆ ἀόριστα. Ὁ διδάσκαλος δὲν λαλεῖ εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς κριτικὸς πρὸς ἄνδρας ἔχοντας καλαισθησίαν· δὲν προσπαθεῖ νὰ λεπτόνη τὴν φιλολογικὴν αὐτῶν κρίσιν, δὲν ἀναλύει εἰς αὐτοὺς τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς τοῦ τόπου τῶν. Καθὼς ἐν ταῖς μαθηματικαῖς ἐπιστήμασι, διδάσκει τὸν τύπον μᾶλλον ἢ τὸ πνεῦμα· τὸ κείμενον τοῦ Βύκλειδου ἀποστηθισθὲν εἶνε ἀείποτε τὸ ἐγχειρίδιον τῆς γεωμετρίας, ὅλως δὲ δευτερεύουσαν κέκνηται θέσιν ἡ λογικὴ καὶ ὁ συλλογισμὸς. Συνηθέστατα ἡ διδασκαλία αὕτη σχηματίζει ἑλληνιστὰς καὶ ὑπολογιστικούς μόνον. Τούναντιον ὁ νέος Γάλλος, δεκαεναετῆς ἤδη, κατέχει, ἂν ᾔνε νοήμων καὶ ἐπιμελής, γενικὴν παιδείαν, ποσότητὰ τινὰ πρωτοτύπων ἰδεῶν, προσωπικὰς τινὰς ἐξ ἡμισείας ἰδέας, ὠρισμένην προτίμησιν ὑπὲρ τοῦ δεινῆς συγγραφέως ἢ τοῦ δεινῆς ὕφους, ἀρχῆς θεωριῶν, ἀορίστους ἀπόψεις περὶ καλοῦ, ἱστορίας ἢ φιλοσοφίας, τοῦλάχιστον τὸ ἐνυπάρχον αἰσθημα ἀορίστων καὶ σπουδαιότητων ζητημάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκη νὰ σχηματίσῃ γνώμην, ἀνάγκη κατὰ τοσοῦτον ζωηροτέραν, καθ' ὅσον περὶ αὐτὸν ἐπικρατεῖ ὁ σκεπτικισμὸς, τὸ δὲ συνηθέστερον, ἀπώλεσε τὰς ὀρησκευτικὰς αὐτοῦ δοξασίας, ἀφοῦ οὐδεμίαν ἐν γένει ἐπιβεβλημένην καὶ ἀποδεδεγμένην διδασκαλία

εὐρίσκεται νὰ σταματήσει τὸ διακυμαινόμενον αὐτοῦ πνεῦμα, θέλων δὲ ν' ἀγκυροβολήσει ἐν τινι λιμένι, εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ζητήσῃ τὸν λιμένα τοῦτον καὶ νὰ κατασκευάσῃ τὴν ἄγκυραν. Πολλοὶ διακεκριμένοι Ἄγγλοι τοῦτον καὶ νὰ κατασκευάσῃ τὴν ἄγκυραν. Πολλοὶ διακεκριμένοι Ἄγγλοι ἐκ τῶν γνωρίμων μου ἐθεόρουν τὴν ἐν τῷ λυκείῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πανεπιστημίῳ ἀνατροφὴν ὡς ἀπλὴν προπαρασκευὴν, ὡς γυμναστικὴν, *training*, παιδείαν τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς μνήμης, καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐξελθόντες ἐκεῖθεν, μοὶ ἔλεγον, ὑποχρεώθημεν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἢ μᾶλλον ν' ἀρχίσωμεν ἐκ νέου τότε τὴν ἀνατροφὴν ἡμῶν, καὶ νὰ προσκτησώμεθα διὰ προσιοτικῶν ἀναγνώσεων πᾶν ὅ,τι δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν περὶ φιλοσοφίας, ἱστορίας, πολιτικῆς οἰκονομίας, φυσικῶν ἐπιστημῶν, τέχνης, φιλολογίας. Ἀρχονται σήμερον νὰ θεραπεύωσι τὴν ἑλλειψίν ταύτην, καὶ νὰ εὐρύνωσι τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν· ἀλλ' εἶνε ἀκόμη στενός, ἔχων ἀείποτε κέντρον τὸν Βύκλειδον καὶ τὸν σαπφικὸν στίχον· συνεπῶς, τὸ πνεῦμα κατ' ἐλάχιστον ἀνεπτυγμένον φθάνει βραδύτερον εἰς πληρεστέρας ἀπόψεις.

Τελευταία λεπτομέρεια τελείως καταδεικνύουσα τὴν διαφορὰν μεταξὺ Ἄγγλιας καὶ Γαλλίας, εἶνε ὅτι, κατὰ μέσον ὄρον, τὰ ἐξοδα μαθητοῦ τοῦ Χάρροθ εἶνε διακόσιαι λίραι στερλίναι κατ' ἔτος. Ἄλλῃ πόσοι ἀλλαγῶ πατέρες ἠδύναντο νὰ ἐξοδεύσωσι πεντακισχίλια κατ' ἔτος φράγκα πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ τῶν; Ἐν Γαλλίᾳ, ὑπάλληλός τις, ἀνὴρ ἀφιερωθεὶς εἰς τι τῶν ἐλευθερίων καλουμένων ἐπαγγελμάτων, συνηθέστατα κερδαίνει τρισχίλια φρ. ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἔτων, καὶ πεντακισχίλια ἐν ἡλικίᾳ πενήτηκοντα ἔτων· συνήθως δὲ, ἔχει πρὸς συμπλήρωσιν τὴν πρόσοδον εὐτελεστάτου κεφαλαίου. Ἄλλῃ, πρὸς ἀποζκρίωσιν, ἡ συντήρησις τοῦ υἱοῦ του στοιχίζει εἰς αὐτὸν χίλια μόνον φράγκα ἐν τῷ λυκείῳ, τετρακόσια φράγκα ἐν μικρῷ τινι λυκείῳ, αἱ δὲ ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς ὑποτρόφους παρεχόμεναι συντάξεις εἶνε πολυάριθμοι. Φρονῶ ὅτι δύναται τις νὰ υπολογίσῃ ὅτι κλασικὴ τις ἀνατροφὴ εἶνε πεντάκις ἀκριβοτέρα ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἐν Γαλλίᾳ. Αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἐν τῶν ἔθνικῶν αὐτῶν ἐλαττωμάτων εἶνε ἡ ἕξις τῆς υπερβαλλούσης δαπάνης. Ἐν τῇ κατωτῷ ἐκπαιδεύσει ἡ χρηματικὴ χορηγία τῆς πολιτείας παρέχεται εἰς 8,500 σχολεῖα· ἐνῶ διὰ τῆς αὐτῆς χορηγίας ἠδύνατο νὰ συντηρηθῶσιν 25,000 ἐν Γαλλίᾳ, ἧτις ἤθελεν ἀναθροῦσαι 4,500,000 Γαλλόπαιδας ἀντὶ 950,000 Ἄγγλοπαιδῶν· ἐν γένει ἡ δαπάνη τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς διευθύνσεως τῶν γαλλικῶν σχολείων εἶνε, κατ' ἀναλογίαν, τὸ τέταρτον τῶν ἀγγλικῶν σχολείων. Ἐν Ὁξφόρδῃ, ὅπου μεταβαίνω αὐρῖον, καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς πανεπιστημίαις, ὁ σπουδαστῆς δαπανᾷ τριακοσίας λίρας στερλίνας κατ' ἔτος· ἐν τούτοις ἐξαρκοῦσι κατ' ἔτος διακόσιαι, εἰ καὶ τινες, λόγῳ οἰκονομίας,

ζῶσι μὲ ἑκατὸν μόνον λίρας. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Θωμᾶ Βράουν ἐν Ὁφ-
φόρδη* μνημονεύει σπουδαστοῦ πενεστάτου, ὅστις συνετῆρεῖτο μὲ ἐβδομή-
κοντα πέντε μόνον λίρας, ἀλλὰ τοῦτο διότι εἶχε κατοικίαν δωρεάν, καὶ
ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ διατελῆ περιφρονημένος. Ἄλλ' ἐν Γαλλίᾳ, σπουδαστῆς
τῆς Ιατρικῆς ἢ τοῦ δικαίου, ὅστις ἤθελεν ἔχει ἐβδομήκοντα πέντε λίρας
(1875 φρ.) ἠδύνατο νὰ συντηρῆται κάλλιστα· πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι χί-
λια πεντακόσια μόνον φράγκα, ἀλλ' οὐδέποτε δύναται νὰ στεφθῇ ὁ πλοῦ-
σιος νὰ προιφρονήσῃ τὸν πτωχὸν αὐτοῦ ἑταῖρον.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ.

ὑπὸ Ἰωάννου Rehmke-St. Gallen.

Οὐδεμία μὲν ἀμφιβολία, ὅτι τὸ σχολεῖον ὑπηρετεῖ τῇ παιδαγωγίᾳ, ἐὰν
δὲ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς δέον νὰ συμπράξῃ ὀλοσχερῶς ἢ μο-
νομερῶς, περὶ τούτου δυνατὸν, ὡς φαίνεται, νὰ ἐπικρατῶσι διάφοροι γῶμαι.
Δέον τὸ σχολεῖον νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν μόνην τὴν πνευματικὴν παι-
δαγωγίαν ἢ ἐπίσης σπουδαῖον ἑαυτοῦ ἔργον νὰ θεωρῇ καὶ τὴν ἠθικὴν παι-
δαγωγίαν; Ἄς θεωρήσωμεν οἱ παιδαγωγοί, ὅτι τοιαύτην ἀμφιβολίαν
ἀπλῶς δυνάμεθα εἰσέτι νὰ ἐκφράσωμεν, μολονότι τὸ ζήτημα τοῦτο πρὸ
πολλοῦ ἤδη ὑπὸ τῶν κορυφαίων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ὀλοσχεροῦς εἰς τὴν παι-
δαγωγίαν συμπράξεως τοῦ σχολείου ἐκρίθη. Ἄλλὰ παρὰ τὴν ὄλιαν βási-
μον ταύτην κρίσιν φαίνεται ὅτι τὸ σχολεῖον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαε-
τηρίδας ἐν ὄλιαις ταῖς χώραις πράγματι ἀντιστρόφως ἀνεπτύχθη καὶ διὰ
τῆς πορείας τῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως ἐμφαντικώτερον ὁσημέραι χαρακτη-
ρίζει ἀποκλειστικὸν ἑαυτοῦ ἔργον μόνην τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν.
Ἐν τούτῳ θεωρία καὶ πράξις ὄντως ἀφίστανται ἀλλήλων καὶ τινὲς διδά-
σκαλοὶ, οἵτινες ὑπὲρ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἀνωτέρω διετῆς ἐρωτήσεως
ἀπεφάνθησαν, ἐν τῇ πράξει τοῦ ἑαυτῶν ἔργου εἶνε ζῶσα ἀπόκρισις ὑπὲρ
τῆς πρώτης.

Καὶ ἐν αὐτοῖς ἤδη τοῖς ἐγχειρίδιοις τῆς παιδαγωγικῆς βλέπομεν ὑπο-
λανθάνον τὸ αἰσθημα τῆς ἀβεβαιότητος περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ σχολείου.
Διότι οἱ συγγραφεῖς τούτων, οἵοναι ὑπεραπολογούμενοι τῆς ἐν τῇ πράξει μο-

νομερῶς συμπράξεως τοῦ σχολείου, ὑποδεικνύουσι (καὶ μετὰ πλήρους δι-
καίου) τὴν πολυπληθῆ τῆς μαθήσεως ὕλην, ἣν τοῦτο σήμερον ὀφείλει νὰ
κατεργασθῇ, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον, τὴν ἠθικὴν παιδαγω-
γίαν, ἀφίνουτιν ἀνεπαισθήτως πῶς παρηγκωνισμένην εἰς τὴν τάξιν τῶν
εὔσεβῶν πύθων. Καὶ τέλος ἢ ἐν τισὶ τόποις ἀκουσμένη φωνὴ *«εἰκόλετε
τοῦ σχολείου τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν»* δὲν εἶναι ἡ δεσπόζουσα,
δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν ἀποκλειστικῶς, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀλλ'
ὀπωσδήποτε ἡ δεσπόζουσα ἐκείνης τῆς γνώμης, ἵνα τὸ σχολεῖον ἢ καθι-
ρωμένον εἰς μόνην τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν; Ἄλλ' ὡς ἂν ἤθελον νὰ
καθουχάσωσι τὴν θεωρητικὴν παιδαγωγικὴν αὐτῶν συνείδησιν, ἀποκρί-
νονται συνήθως καὶ πάντοτε ταύτῃ τῇ φωνῇ, ὅτι οὐδαμῶς θέλουσι νὰ ἐξώ-
σωσι τοῦ σχολείου τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν. Ἄλλὰ πόσον σπουδαία καὶ
περισκεμμένη εἶνε αὕτη ἡ παραμυθητικὴ φράσις, καταφαίνεται ἀμέσως,
ἅμα ἐρωτήσῃ τις αὐτοὺς περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῆς μεθόδου τῆς τοιαύτης
ἠθικῆς παιδαγωγίας, — ὑπεκφεύγοντες ἀποκρίνονται κενούς λόγους ἢ μετὰ
λύπης ἀναστέλλουσι τοὺς ὤμους, ἢ ὑποδεικνύουσι μέλλον ἔγκυμον ἰδεῶν
καὶ πλούσιον σχεδίων. Διὰ τί νὰ μὴ ἀποκρίνωνται κάλλιον, ἀπροκαλύπτως
καὶ σταθερῶς, ὅτι ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία εἶνε ἔργον ἄλλων ἐπιμελητῶν τῆς
ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἴσως τοῦ οἴκου, τῆς πολιτείας ἢ τῆς ἐκκλησίας·
καὶ ὅτι τὸ σχολεῖον ἀνάξιον ἑαυτοῦ νομίζει νὰ ἐπαγγέλληται ψευδῶς πρὸς
κράτυνα τῆς ἑαυτοῦ δόξης τοιαύτας ἀσκόπους μεταβολάς, αἵτινες οὐδέ-
ποτε δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσι.

Διὰ τῶν εἰρημένων δὲν θέλομεν μὲν ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι οἱ πλείονες τῶν
διδασκάλων εἶνε συνειθισμένοι οὕτω μονομερῶς νὰ μετέρχονται τὸ διδα-
σκαλικὸν αὐτῶν ἔργον, νομίζομεν δὲ ὅτι παρὰ πολλοῖς αὐτῶν καταφαί-
νεται τοῦτο. Ἡ σύμπραξις ἐνταῦθα ὀρισμένης καὶ ἐν συνειδήσει ἀντιστά-
σεως κατὰ τῶν τεταγμένων λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας, δὲν εἶνε τυχαία
σύμπτωσις. Ὅθεν ἐνδιαφέρει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν σχέσιν ἀμφοτέρων τῶν
φαινομένων ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ σχολείου. Οὐχὶ ἅπασαι αἱ
θρησκείαι μετὰ συνειδήσεως ἐβοήθησαν τῇ παιδαγωγίᾳ. Ἀναφορικῶς ταύ-
της δυνάμεθα νὰ διαίρῃσωμεν ἅπασας τὰς θρησκείας εἰς δύο εἶδη· 1) εἰς
θρησκείας, ὧν τὴν ἰσχὺν οἱ τούτων ὀπαδοὶ εὐρίσκουσιν ἐν μόνῃ τῇ ἐκτε-
λέσει τῶν τῆς λατρείας καὶ 2) θρησκείας, ὧν οἱ ὀπαδοὶ πρὸς τῇ λατρείᾳ
ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν τῶν τέκνων. Ταῖς πρῶ-
ταις ἀνήκει ἡ τῶν Ἑλλήνων θρησκεία, παρ' ἧς βλέπομεν ὅτι ἡ τῆς παι-
δαγωγίας ἐπιμέλεια ἦτο ἔργον τῆς πολιτείας· ταῖς δὲ δευτέραις ἡ Ἰου-
δαϊκὴ καὶ χριστιανικὴ θρησκεία. Ἐν ταύταις εὐρίσκομεν ὅτι ἡ παιδαγωγία

ἀφέθη ὑπὸ τῆς πολιτείας τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ οὕτω περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν ὀρησκευτικῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες τούτου ἕνεκα ἄπασαν τὴν αὐτῶν προσοχὴν ἐφίστων ἐπὶ τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας, τῆς δὲ πνευματικῆς ἐπιδόσεως τὴν ἐπίτευξιν κατὰ τοσοῦτον ἤθελον, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν προϋπάρχουσαν βᾶσιν ἐκείνης.

Κατ' ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ μὲν παιδαγωγία μαροίνεται, τὸ δὲ σύστημα τῆς μονομεροῦς συμπράξεως θάλλει. Ὅθεν, ἐν ἀμφοτέροις ταῖς περιπτώσεσι κατέβαλον οἱ εἰρημένοι λαοὶ συνετὰς προσπάθειας, ὅπως ἀναπληρώσωσι τὰ παραμεληθέντα καὶ ἀναλάβωσι τὰ ἀφεθέντα. Τινι τρόπῳ οἱ Ἕλληνες ἐπειράθησαν τοῦτο παρατρέχον, σκοπῶμεν δὲ κατὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν μόνον τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Γερμανούς. Παρ' αὐτοῖς ὡς μόνον διδάσκαλοι παρίστανται ἐν πρώτοις οἱ κληρικοὶ, καὶ ἔργον αὐτῶν εἶνε ἡ ὀρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ παιδεία τοῦ παιδός. Καίτοι δὲ τὸ διδασκαλικὸν τοῦτο ἔργον ἐπὶ τινῶν χρόνων πολὺ ἀμελῶς καὶ ὀλίγον ἐπιφελῶς ἐξήσκησαν, ἐν τούτοις ὅμως καὶ ἐν ταῖς σκοτεινοτέραις ἐκείναις περιόδῳ καταφαίνεται ἡ διηνεχῆς παιδαγωγικὴ ἀποστολὴ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ἰδιάζουσα αὐτῷ ὡς διεγείροντι καὶ προκόπτουσι τὰ χρηστὰ ἦθη, ἐν ἧ καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἱστορικῶς ὑπερβάλλει.

Ἄλλ' ὡς διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν χριστιανῶν κληρικῶν, καθ' ἃ προσηνέμονευσάμεν, ἡ πνευματικὴ τοῦ λαοῦ ἀνάπτυξις παρηγωνίσθη, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν Ἰουδαίων προφητῶν καὶ φαρισαίων. Ὅθεν πρῶτως ἤδη ἐπειράθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὴν μονομερῆ ἐνέργειαν τοῦ κληρικοῦ διδασκάλου καὶ φυσικωτέρῳ τῷ λόγῳ ὁ προτρέπων ἐνταῦθα ἦτο ἐκεῖνος ὁ τῆς κοινωνίας ἡγέτης, ὅστις ἐν Ἑλλάδι ἕτερον ἐλάττωμα μονομερείας τῆς παιδαγωγίας ἐπήνεγκε, καὶ ὅστις ἤδη ἐνταῦθα ἐν τῷ πρέποντι τόπῳ ἐσπούδαζε νὰ κυρώσῃ τὴν ἐπανορθωτικὴν αὐτοῦ κλίσιν πρὸς τὴν πνευματικὴν παιδείαν. Ὁ ἡγέτης οὗτος ἦν ἡ πολιτεία ἢ μᾶλλον ὁ πολιτικὸς κυβερνήτης τῶν καινῶν. Αὗται αἱ πρὸς θεραπείαν ἀπόπειραι ἄρχονται παρὰ Γερμανοῖς ἤδη ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μ. καὶ ὄργανα μὲν αὐτῶν εὐρίσκουσιν ἰπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος τοὺς ἱππότας καὶ πολίτας, ἐκδηλοῦνται δ' ἐν τῇ ἐκπαίδευσί τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν σχολείων τῶν πολιτῶν. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀγῶνων τούτων καιρὸς πρὸς ἐπίτευξιν δικαιοῦτος ἰσοτίμου ὑπάρξεως δὲν εἶχεν ἔλθει εἰσέτι. Ὁ κληρὸς παρεχώρησε μὲν θέσιν ταῖς σπουδαῖς τῆς παιδείας, δὲν ἐφρόντισε δὲ περὶ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ μεταρρύθμισις κατὰ τοῦτο ὀλίγας μεταβολὰς ἐποίησε, καίτοι κατ' ἀρχὴν ὥρισεν ὡς προϋπόθεσιν τῆς ὀρησκευτικῆς συνάμα καὶ ἠθικῆς παιδαγωγίας τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀναγινώσκειν. Καὶ ὅτε κατὰ τοὺς

ἐπομένους αἰῶνας τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἄρχεται ἐγκαθιστάμενον ἐν τῷ ἀρχαϊκωτάτῳ τύπῳ καὶ σπουδάζον νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπαίτησιν τῆς πνευματικῆς παιδαγωγίας τοῦλάχιστον διὰ τῆς ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμῆσεως, καὶ συναπῶς τούτου ἐν πρώτοις ὁ ἄριστος διδάσκαλος καὶ εἶτα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ μεθοδικῶς μεμορφωμένος διαικὲς τὸ κύριον σχολεῖον, τοῦτο διατελεῖ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν παρελθόντων χρόνων, ἐν ταῖς χεραῖς τῶν κληρικῶν, καὶ Ἄγ. Γραφῆ καὶ Κατήχησις ἀποτελοῦσι πάντοτε τὸ κέντρον ἢ μᾶλλον πληροῦσιν ὅλον τὸν κύκλον τοῦ σχολικοῦ βίου.

Ὅτε ἡ κατάστασις τῆς ἐπὶ μᾶλλον ἀναπτουθείσης παιδείας ἀπήτησε νὰ συσταθῇ ἰδίᾳ ἡ θέσις τοῦ διδασκάλου, τότε αὕτη εἶδε ν' ἀποχωρισθῇ κατὰ τινὰ τρόπον τῆς μέχρι ταῦδε, καθ' ἣν αὐτὸς ἦτο συνάμα ὁ ἐπιστάτης τῶν τῆς λατρείας τῆς ἐκκλησίας. Τρεῖς ἦσαν οἱ δυνατοὶ τρόποι τῆς ἀποχωρίσεως. 1) ἐὰν ὁ διδάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐγένετο ὑποδιδάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς ἀρχιδιδάσκαλος καὶ διευθυντὴς αὐτοῦ, ὅστις ὥριζε τὸν κύριον αὐτοῦ σκοπὸν. 2) ἐὰν ὁ ἱερεὺς παρέδιδε τῷ δημοδιδασκάλῳ τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν καὶ διετήρει ἑαυτῷ τὴν ὀρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν παιδαγωγίαν τοῦ παιδός. ἢ 3) ἐὰν ὁ δημοδιδάσκαλος ἀπήτει ὅλην τὴν παιδαγωγίαν καὶ ὁ ἱερεὺς περιορίζετο εἰς μόνην τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρησκείας καὶ τῶν ἀπολύτως τοῖς ἐφήβοις ἀναγκαίων ὀρησκευτικῶν τε καὶ ἠθικῶν μαθημάτων. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων τρόπων ὁ πρῶτος ἐπραγματοποιήθη καὶ περιλαμβάνει ἱστορικῶς τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Γερμανικοῦ σχολείου. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐν τισὶ μὲν πολιτείαις ἐξετελέσθη σχεδόν, ἐν τισὶ δὲ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς ἐπιζητεῖται, εἰ καὶ ἐν μέρει μετὰ πολλῆς συστολῆς! Ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπὶ τοῦ σχολείου κυριαρχίας τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου δέον νὰ τελειώσῃ ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πράγματος. Διότι τὸ σχολεῖον ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ αὐτοῦ κύκλῳ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ σκοπούς, αἵτινες ὅλως ἐκτὸς ἐκείνου τῆς ἐκκλησίας κεῖνται, καὶ ἐπομένως ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς δὲν τηροῦνται δεόντως. Σήμερον πρόκειται νὰ χωρισθῶσιν ἐκ δευτέρου, ἀφ' οὗ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ σχολείου, οἱ δημοδιδάσκαλοι, ἐπὶ τοσοῦτον ἐνισχύθησαν καὶ συνάμα ὑπὸ τῆς πολιτείας, τοῦ φυσικοῦ τούτου προστάτου τῆς πνευματικῆς παιδαγωγίας, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπεστηρίχθησαν, ὥστε ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀρχιδιδασκάλου ἔξει εὐνοήτως πάντα ἄλλοιαν ὄψιν. Ἄλλ' ὁποῖαν; Ὅτε κληρὸς καὶ οἱ διδάσκαλοι συμμεθέξουσιν τῆς παιδαγωγίας ἢ ὁλόκληρος αὕτη ἀπονεμηθήσεται τοῖς διδασκάλοις, ἀπαγορευομένοις τῷ κλήρῳ πάσης συμμετοχῆς τοῦ σχολείου καὶ μένοντος τοῦ διδασκάλου κυρίου τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου.

Ἐάν που ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς κληρικοκρατίας οἱ τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος κάτοχοι ἠδύνατο νὰ συναισθανθῶσι πως τὴν ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίαν, τοῦτο συνέβαινε ἐν τῷ κλάδῳ τῆς πνευματικῆς παιδαγωγίας. Διότι ὅσον καὶ ἂν ἐσπούδαζεν ὁ κληρικός ἐπόπτης νὰ τηρήσῃ καὶ ἐν αὐτῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιδιδασκάλου, ἐν τούτοις ἕνεκα τῆς ὁσημέραι ἀξιομένης ἀναπτύξεως τοῦ διδασκάλου ἀπέβαλλεν αὐτὸ βαθμῆδόν. Ἄλλως ὅμως εἶχον τὰ κατὰ τὴν ὀρθοσκευτικὴν καὶ ἠθικὴν παιδείαν. Τοῦτο τὸ ἀρχαῖον συμφύεσ τμήμα ὃ τε διαμαρτυρόμενος καὶ ὁ καθολικός ἱερεὺς οὕτω καλῶς ἐγίνωσκον νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἑαυτοῖς, ὥστε ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ πράγματι ὁ διδάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἔμενεν ὑποδιδάσκαλος.

Ποία λοιπὸν ἡ ἀπλῆ συνέπεια τῆς τοιαύτης καταστάσεως; Ἐκαστος παιδαγωγὸς προτιμᾷ μᾶλλον νὰ ᾔηται «ποιμὴν» ἢ «μισθωτός.» Ὅθεν τὸ θαυμαστόν, ἐάν ὁ διδάσκαλος ῥέπῃ πρὸς τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν, ἐν ἣ προΐουσῶν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων κατὰ μικρὸν σὺναιδε τὴν ἑαυτοῦ ἀνεξαρτησίαν, καὶ τὴν ἄλλην (τὴν ὀρθοσκευτικὴν καὶ ἠθικὴν παιδαγωγίαν) θεωρεῖ ὡς ὀχληρὰν προσθήκην;

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης πορείας ἐξηγεῖται ἡ ἄνω ὑποδειχθεῖσα σπουδὴ ἐνίων διδασκάλων, ὅπως ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος ὡσιν ἀφώσιμνοι εἰς μόνην τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν. Τὸ σχολεῖον εἶνε κτῆμα τοῦ διδασκάλου. Ὅθεν ἐν αὐτῷ θέλει νὰ ἐκτελῇ μόνον τὸ ἴδιον ἔργον. Συνεπεία τούτου τὸ μὲν σχολεῖον θὰ περιορίζετο ἐν μόνῃ τῇ διδασκαλίᾳ, ἡ δ' ἐκκλησία θ' ἀνελάμβανε τὴν ἠθικὴν καὶ ὀρθοσκευτικὴν παιδείαν.

Ὅτω τὸ σχολεῖον ὠδίνει ὅπως εἰσέλθῃ εἰς νέαν ἐποχὴν. Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν χωρῶν ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας ἀνεξαρτησίας καὶ μόνῃ ἢ μικρᾷ Ἑλβετίᾳ ἀρκοῦσαν αὐτῷ ἐλευθερίαν παρέσχεν ἀπὸ τοῦ 1874. Πενταρχοῦ ἄλλοθι ἡ ἐκκλησία συμμετέχει τῆς διοικήσεως τοῦ σχολείου, ἔστω καὶ ἐμμέσως.

Ἐν πολιτείᾳ ὅμως, ἥτις ὡς τοιαύτη δὲν εἶνε πλέον ἐγκαθεσταμένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ταύτης πάντῃ ἐλευθέραν περᾶται νὰ καταστήσῃ ἑαυτὴν, ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ λέγομεν, ἥτις ὀφείλει νὰ κήδηται τοῦ σχολείου καὶ ποιῆσῃ αὐτὸ αὐθόπαρτον, διεγείρεται καὶ ἡ φυσικὴ κλίσις πρὸς τὸ βοῦθῆσαι αὐτῷ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σπουδὴν τοῦ θεραπεύειν πρὸ πάντων τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν. Ὅθεν ὅσω μᾶλλον ὁ χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας ἀπὸ ἰδέας εἰς πρᾶγμα ὁσημέραι μεταβάλλεται, τοσοῦτω μᾶλλον καὶ ἡ τοῦ σχολείου κρίσις ἐγγίζει σκοποῦσα πρὸ πάντων νὰ καταστήσῃ αὐτὸ καθαρὸν παιδευτήριον. Διὸ πολλοὶ τῶν σημερινῶν διδασκά-

λων ὑπερμαχοῦσι τοῦ χωρισμοῦ τούτου διότι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν τὸ σχολεῖον μέλλει μόνον νὰ διδάσκῃ, τὸ δὲ πρὸς τοὺς κληρικοὺς τυράννους μίσος ἀναπληροῖ τὸ λοιπὸν. Οὕτω τῷ 1867 καὶ μετέπειτα οἱ διδάσκαλοι τοῦ πρώτου διοικητικοῦ διαμερίσματος (Canton) Ζυρίχης ὡς εἰς ἀνὴρ συνεξανέστησαν τῇ δημοκρατικῇ τάσει διότι αὕτη ὑπισχναίτο αὐτοῖς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ σχολείου ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Αὕτη ἡ ἀπαλλαγή φυσικῶς ἔδει νὰ γείνη ἀπαξ πανταχοῦ, καὶ κατὰ τοῦτο οἱ τῆς Ζυρίχης διδάσκαλοι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξαντο. Ἄλλ' ἕτερον ζήτημα εἶνε, ἐάν ἡ οὕτως ἀποτόμιος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποχωριζομένη πολιτεία, ῥητῶς ποθοῦσα νὰ ποιῆσῃ τὸ σχολεῖον ἀποκλειστικὸν παιδευτήριον δὲν τρέπηται ἐπικίνδυνον ὁδόν. Διότι ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία ἐθεραπεύετο ἐν τῷ σχολείῳ ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς ἱερατικῶς ἐποπτευομένης ὀρθοσκευτικῆς διδασκαλίας, καὶ πᾶν ὅ,τι τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνῆκε φαίνεται ἤδη ὅτι μετ' ἐκείνης συναποχωρίζεται ἀπὸ τῆς πολιτείας, οὕτω καὶ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία κινδυνεύει νὰ ἐξωσθῇ τοῦ σχολείου. Ὁ δημοκρατικὸς διδάσκαλος τῆς Ζυρίχης φωνεῖ «Μηδεμίαν ὀρθοσκευτικὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ σχολείῳ,» καὶ παραμυθίζεται πάντως ὅτι ἡ πνευματικὴ παιδαγωγία μένει τούτω. Ἐάν ἴσως θεωρητικῶς παρεχωρήθῃ τῷ σχολείῳ ὀλοσχερέστερον ἔργον, ἐν τῇ πράξει ὅμως ἀπεδείχθη ὁ σκοπὸς αὐτοῦ μονομερῆς. Εἰς τῶν σφόδρα δημοκρατικῶν Ζυρίχειος ὑποδιδάσκαλος, ὅτε παρετηρήσαμεν αὐτῷ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἀπὸ τοῦ σχολείου ἐξώσεως τῆς ὀρθοσκευτικῆς διδασκαλίας, ἀπεκρίθη ἡμῖν: «Δότε ἡμῖν βιβλίον, ἐν ᾧ οὐδὲν ὀρθοσκευτικὸν καὶ δογματικὸν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον ἠθικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἡμεῖς μετὰ χαρᾶς χαιρετίσομεν αὐτό!» Ἄλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐξέφραζον συνάμα τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἐνδομύχων αὐτοῦ σκέψεων, ὅτι καὶ ἄνευ τούτου δύναται τις νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου, τουτέστι τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν. Νομίζομεν ὅτι δὲν ἀπατώμεθα λέγοντες ὅτι οἱ πλείονες τῶν Ζυριχέων διδασκάλων οὕτω μονομερῶς, τοῦλάχιστον ἐν τῇ πράξει, ἐννοοῦσι τὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου.

Τούτου δ' ἕνεκα ἐμνημονεύσαμεν ἐνταῦθα τοῦ διαμερίσματος Ζυρίχης, ὅτι τὸ αὐτόθι σχολεῖον φαίνεται ἡμῖν προτερεῦον ἐν τῇ πορείᾳ τῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ πως πρόδρομος ἔν, ὅστις τοῖς μεγάλοις πεπαιδευμένοις ἔθνεσι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προτρεπτικὸν ἢ ἀποτρεπτικὸν παράδειγμα τῆς πάντηδικαίας αὐτῶν σπουδῆς εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸ σχολεῖον αὐθόπαρτον καὶ ἀπονεύσῃ αὐτῷ ἴδιον παναρμόνιον παιδαγωγικὸν ἔργον. Ἐν τούτῳ τῷ διαμερίσματι ἐκεῖνος ὁ δυνατὸς χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου ἐπραγματοποιήθη, τούτω μὲν τῆς πνευματικῆς, ἐκείνη δὲ τῆς ἠθικῆς παι-

δαγωγίας ἀπονειμθείσης. Ἄλλ' ἔνεκα λόγων καταλλήλου εὐκαιρίας δὲν ἐφηρμύσθη εἰσέτι κατὰ πάντα.

Τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος ἐν ἀπάσαις ταῖς χώραις τείνει εἰς ὁμοιον χωρισμὸν τοῦ ἔργου τῆς παιδαγωγίας, καὶ συνεπῶς εἰς ἴδιον παιδαγωγικὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου. Δυσχερὲς λοιπὸν ἔσται ν' ἀναστειλωμεν ἢ τρέψωμεν αὐτὸ ἀλλαχόρθε, ἐὰν μετὰ τῶν ἀγώνων τῶν θεωρητικῶν παιδαγωγῶν, οἵτινες ἀγωνίζονται ὅπως διαφυλάξωσι τῷ σχολείῳ τὴν ὀλοσχερῆ παιδαγωγίαν, δὲν ἐνώσωμεν καὶ τὰς ἀποπειράς ἡμῶν, ὅπως ἀναστειλωμεν τὸ ἀντίθετον ρεῦμα ἀφαιρουντες τὰς αἰτίας τὰς γεννώσας τοῦτο. Αὐταί εἶνε ἡ ἐσφαλμένη γνώμη περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς παιδαγωγίας καὶ τὸ ὑφιστάμενον ἀμοιβαῖον μῖσος διδασκάλων καὶ κληρικῶν. Ἡ ἐν τῷ διαμερισματι Ζυρίχης γενομένη λύσις τῆς διαμάχης, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς δημοκρατίας καὶ ἡ περὶ τοῦ σχολείου παράγραφος τοῦ τῷ 1874 συντάγματος τῆς ὁμοσπονδίας διετυπώθη, ἔπεται ὅτι εἶνε μία τῶν δυνατῶν νέων ἐπιχωρῶν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐντελής, καίπερ οὕτω κρίσιμον ὄψιν ἔχουσα. Αὕτη μᾶλλον ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς ἐκείνην τὴν ὁμολογίαν τοῦ Παύλου καὶ Πέτρου ἐν τῇ κοινότητι τῶν Ἀποστόλων. Ἐνταῦθα κάκει σαθρὰ εἰρήνη, ἐξ ἧς ἐν τῇ πρώτῃ ἀφορμῇ νέος πόλεμος ἐκρηγῆσεται· διότι τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐμφωλεῦον μῖσος δὲν κατεπαύθη διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν κλάδων. Ὅτι δ' εἰς τῷ ἄλλῳ ὁμολόγησεν, ὄφειλε νὰ παραχωρήσῃ ἠναγκασμένος ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ παιδαγωγία μετὰ τῆς ἀείποτε ἐπιμᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀύξανομένης ὕλης τῆς μαθήσεως, εἰ καὶ τῇ κληρικῇ ἐποπτεῖα μέχρι τοῦδε ὑποτέταγμένη, οὐδὲν ἤμωσ τῶν τοῦ κλήρου ἦτο. Ἡ δὲ ἠθικὴ παιδαγωγία ἔφερε μέχρι τοῦδε κληρικὸν χαρακτῆρα καὶ ὑπὸ τοιαύτην ὄψιν ἐθεώρουν αὐτὴν καὶ οἱ διδάσκαλοι ὡς τὸν ὑπὸ τῶν κληρικῶν δικαίως ἀξιούμενον κλάδον. Ἄλλ' ἤδη ζήτημα ἔτι διατελεῖ, ἐὰν ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία δεόν νὰ ἔχη κληρικὸν χαρακτῆρα ἢ ἐὰν τέλος καὶ αὐτὴ δεόν πάλιν ν' ἀπονειμθῇ τῷ σχολείῳ, καὶ μάλιστα τῷ ἀυθουπιστάτῳ σχολείῳ.

Ἀνάγκη ἢ ἀνάπτυξις τοῦ σχολείου νὰ γεννήσῃ νέους ἀγῶνας, οἵτινες θὰ διεξήγοντο μετὰ διπλασίου μίσους καὶ διπλασίας σκληρότητος; Θὰ γείνη, ἐὰν τὸ παλαιὸν μῖσος δὲν ἀναγνωρισθῇ ἀμφοτέρωθεν παράλογον καὶ ὡς τοιοῦτον ἀφεθῇ.

Ἐκεῖνος δ' ὑποδιδάσκαλος ἔλεγεν ἡμῖν: «Μηθεὶς κληρικὸς ἐν τῷ σχολείῳ εἰσέτω καὶ ἐὰν τις πταιή διατῆν ἔξωσιν τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας ἐκ τοῦ σχολικοῦ κύκλου, οὕτως εἶνε ὁ κληρικὸς.» Ζυρίχειος δὲ τις κληρικὸς θὰ ἔλεγεν ἡμῖν: «Μηθεὶς τοιοῦτος διδάσκαλος ἐν τῷ σχολείῳ εἰ-

σέτω καὶ ἐὰν τις πταιή διατῆν ἔξωσιν, οὕτως εἶνε ὁ διδάσκαλος αὐτός.» Ὅφειλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μήτ' ἐνταῦθα μήτ' ἐκεῖ, ἢ, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ εὐρίσκομεν τὸ πταίσμα. Ὁ κληρικὸς ὑπερασπίζει ἱστορικὸν δίκαιον θέλων νὰ διατηρήσῃ ἑαυτῷ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, καὶ δύναται νὰ προσδοκᾷ εὐγνωμοσύνην τινὰ ἀπέναντι τῆς κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἰσταται ἐν ἡ τάξει ἐτάχθη, καὶ δὲν δύναται νὰ ἦνε αἰσχος αὐτῷ ὅτι ὡς οἷόν τε ἐπὶ μακρότερον σπουδάζει νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτήν. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ὁ διδάσκαλος ὑπερασπίζει πραγματικὸν δίκαιον, θέλων τὸ σχολεῖον ἀπολύτως ἀνεξάρτητον, καὶ μετὰ πεποιθήσεως δύναται νὰ προσδοκᾷ ὅτι ὁ συνετὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ ἐγκαταλείψει τὴν τάξιν αὐτοῦ. Ὁ κληρικὸς εὐθύνεται βαρέως διὰ τὴν ἀκαμπτὸν ἰσχυρογνωμοσύνην, μεθ' ἧς ζητεῖ νὰ διατηρήσῃ τὸ ἱστορικῶς αὐτῷ παραδεδομένον, καὶ ὁ διδάσκαλος εὐθύνεται ζητῶν ν' ἀπονείμῃ τῷ σχολείῳ μονομερῆ σκοπὸν. Ἄλλ' ἀναφορικῶς τούτου δύναται τις βεβήως νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ ὁ μᾶλλον νεωτερίζων διδάσκαλος θεωρητικῶς δὲν παρίσταται οὕτω σφοδρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἄλλος Παῦλος πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς, τουτέστι τοὺς κληρικούς. Πῶς ὅμως ἔπειτα ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ θεωρήσῃ δικαιοτητικὴν τινὰ στάσιν ἐν τῷ ζητήματι τοῦ σχολείου ὡς βάσιν νέας ἐποχῆς; Ἢ πρὸς τὸν Παῦλον παραβολὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς χαρακτηρισμὸς τῆς ἀσθενοῦς βάσεως τῶν δικαιοτητῶν. Ὡς οἱ Παυλιανοὶ τὸ σέλευθεροί ἐστε τοῦ νόμου» ἠρέσκοντο νὰ ἐννοῶσιν, ὅτι τὸ ἠθικὸν ἐμπεριεχόμενον τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου οὐδεμίαν αὐτοῖς ἀναγκαίαν ἀξίαν τοῦ χριστιανικοῦ βίου ἀπετέλει (ἐν ᾧ ὁ Παῦλος ἐνενοεῖ τὸν τύπον τοῦ νόμου καὶ τὰ ἐξωτερικὰ καθήκοντα), οὕτω σήμερόν τινες θέλουσι νὰ φυγαδεύσωσιν ὅλως ἐκ τοῦ σχολείου τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν, ἐν ᾧ οἱ ἐμπειροὶ παιδαγωγοὶ μόνον τὴν κληρικὸν τύπον καὶ τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν ἀποστέρουσιν.

Ἐλπίζωμεν ὅτι ὁ διαμελισμὸς τοῦ ἐνιαίου ἔργου τῆς παιδαγωγίας πολὺ ταχέως προκαλέσει τὴν σπουδὴν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος αὐτοῦ. Περὶ τῆς «ἐν τῷ τρόπῳ» δὲ ἀποκαταστάσεως ταύτης οὐδεμίαν φιλονεικίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ὁ παλαιὸς τύπος τῆς ἐνότητος ἀδύνατος, ὁ νέος δὲ καὶ ἀναγκαῖος τύπος εἶνε ἡ παράδοσις τῆς ὀλοσχεροῦς παιδαγωγίας τῷ ἀυθουπιστάτῳ σχολείῳ. Ἄλλ' ὁ κληρὸς συγκατατεθήσεται τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ καὶ καθαρᾷ λύσει τῆς διαμάχης; Ὅφειλε νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν ἡ πολιτεία εἶνε ἐλευθέρᾳ ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας· θελήσει τοῦτο ὁ ἴδιος, ὅταν ἴδῃ ὅτι πράγματι ὁ διδάσκαλος σπουδαίως ἐπελήφθη τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας. Ἄλλ' εἰς προκαταρτισμὸν τοιαύτης λύσεως δεόν νὰ ἐπικρατῇ

παρ' ἀμφοτέροις τοῖς συμβαλλομένοις πλήρης πίστις, καὶ ὁ μὲν κληρικὸς πρέπει ν' ἀναγνωρίζῃ κατὰ πάντα τὸ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διοικούμενον σχολεῖον ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἀποστολῇ καὶ νὰ ἐμπιστευθῆται ἐκείνῳ τὴν ἀνεξάρτητον ἐκτέλεσιν ὅλης αὐτῆς (τῆς ἀποστολῆς), ὁ δὲ διδάσκαλος νὰ ἐννοῇ τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν ὡς ὅπως ἴδιαν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῶν σπουδαιότητων αὐτοῦ ἔργων. Τότε μόνον ὅταν ὁ κληρικὸς πλήρης πίστεως τελείως ἀφίσταται τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἐνεργείας καὶ ὁ διδάσκαλος μετὰ ζωηρᾶς πεποιθήσεως ἀντιλαμβάνεται τοῦ νέου κλάδου, δύναται νὰ γείνη κύριος χωρισμός. Ἐν τούτοις ἐκείνη ἢ ἐκουσία ἄφεςις τοῦ παλαιοῦ δημοδιδασκάλου δὲν θὰ ἐπέλθῃ πρότερον, πρὶν ἢ ὁ νέος δημοδιδάσκαλος ἀναγνωρίσῃ τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν ἀπαραίτητον ἔργον τοῦ σχολείου. Ἐν προσεχεί ἄρθρῳ ἐπιφυλαττόμεθα ν' ἀναπτύξωμεν τὴν οὐσίαν τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας, νὰ ἐξάρωμεν ἰδίᾳ τὴν θρησκευτικὴν καὶ θεῖαν αὐτῆς βᾶσιν καὶ νὰ δεῖξωμεν, ὅτι ἄνευ ταύτης οὐδεὶς λόγος περὶ ἠθικῆς παιδαγωγίας, ἀλλὰ καὶ ὅτι τούτου δὴ χάριν σχολεῖον καὶ ἐκκλησία ἤρχοντο εἰς ἀμοιβαίαν ἐπαφήν. ἐν ὅσῳ ἐπὶ κληρικοκρατίας ἐκείνο ἦτο καθιερωμένον τῇ ὅλῃ παιδαγωγίᾳ, πρὸ πάντων ἐκποδῶν ποιητέα ἐκείνη ἢ γνώμη, ὅτι δῆθεν ἡ πνευματικὴ παιδαγωγία κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἔχῃ κληρικὸν χαρακτῆρα. Τυχαίαι ἱστορικαὶ ἀλήθειαι δὲν εἶνε συνεταὶ ἀλήθειαι. Ἐάν ἦσαν, τότε ἐκείνο τὸ πρόσκαιρον, ὅπερ ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία ἀπονέμει τοῖς κληρικοῖς ὡς ἔργον αὐτῶν, δικαιότερον ἦτο νὰ μεταβληθῇ εἰς ὠρισμένον· διότι, ἐκκλησία καὶ σχολεῖον οὐδὲν κοινὸν ἀλλήλοισι ἔχουσιν. Ἡ πρώτη ἐντολὴ τῆς νῦν ἐποχῆς εἶνε τὸ νὰ φυγαδεύσωμεν ἐκ τοῦ σχολείου πᾶν ἐκκλησιαστικόν. Ἐν τούτοις μὴ ἐπιλανθάνομεθα ὅτι αὐτὴ ἡ συνάφεια ἐκκλησίας καὶ σχολείου ἤγαγεν εἰς ἐσφαλμένην κρίσιν. Ὁ τῆς ἐκκλησίας προϊστάμενος ἀνὴρ εἶχε μέχρι τοῦδε ἐν χερσὶ καὶ τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν τοῦ παιδός, οὐχὶ διότι γινώσκων ἦτο προεστὼς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ διότι ἦτο χριστιανὸς ἀνθρώπος, ὅστις ἄρχων τῆς κοινότητος, κεκλημένος ἦτο νὰ φροντίζῃ συνάμα καὶ περὶ τῆς εὐπραγίας καὶ ἀναπτύξεως τῶν νέων. Ὁθεν ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία δὲν εἶνε εἰδικὸν τῶν κληρικῶν ἔργον, ἀλλὰ μᾶλλον καθῆκον ἐκάστου ἀνθρώπου, ὅτις ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ θέσεως δύναται ἐν γένει νὰ ἐξασκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν παιδαγωγίαν. Διὸ τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι κατὰ μικρὸν εἰς ῥωμαλέαν ἀνάπτυξιν προελθὸν σχολεῖον δεόν καὶ κατὰ τοῦτο ἐπίσης νὰ συνίδῃ ζωηρῶς τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον. Αὐτὸ ὀφείλει οὐχὶ μόνον τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν νὰ θεωρῇ ὡς ἰδίᾳ αὐτῷ ἀνήκοντα κλάδον, ἀλλ' ὡσαύτως νεμίμους ἀξιώσεις νὰ προβάλλῃ καὶ περὶ τῆς ἀθύποστατου ἐπιμελείας τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας. Ἐνταῦθα ὁ κληρικὸς ἴσταται ἀπέναντι

τοῦ διδασκάλου οὐχὶ ὡς κληρικὸς ἀ.λ.λ' ὡς συνάδειλος. Καὶ ζητεῖται μόνον ἤδη, τίς τῶν δύο ὁ μάλιστα ἀρμόδιος ἐν ταῖς σημεριναῖς περιστάσεσιν εἰς τὸ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν τοῦ παιδός. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἀπόκρισις εἶνε σταθερωτάτη· καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος δεόν ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν κληρικὴν τούτου ἕνεκα, ὅπως ἀδύνατος καταστῇ πᾶσι μετὰ τῆς ἐκκλησίας περιπλοκή. Καὶ ὅτ' ἂν γείνη βεβαίως τοῦτο, ἅμα οἱ διδάσκαλοι συνίδουσιν ἐντελῶς, ὅτι καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας εἶνε ἐπὶ τοῦ ἴδιου αὐτῶν σχολικοῦ ἐδάφους καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ τῶν κληρικῶν. Ὅτι οὗτοι διαφιλονεικῆσουσιν ἐκείνοις καὶ θελήσουσι νὰ ὑπεξαιρέσωσιν αὐτοῖς χάριν ἑαυτῶν, τοῦτο ὀφείλουσιν ἐκείνοι ἀμέτῳ καὶ ἐντονώτερον ν' ἀπαιτήσωσιν ὡς νόμιμον αὐτῶν κτῆμα, ὅπως ἐπραξάν ἤδη τοῦτο, προκειμένου περὶ τῆς ἠθικῆς παιδαγωγίας. Ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ παιδί ἔχει πρὸ αὐτοῦ ὁλόκληρον ἄνθρωπον ὡς ἀντικείμενον παιδαγωγίας· δεόν λοιπὸν νὰ δοθῇ αὐτῷ καὶ ὁλόκληρος, ἐνιαία παιδαγωγία!

Φαίνεται ὅτι οἱ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος τῆς τελευταίας ταύτης ἀπαιτήσεως οὐδόλως ἀκροῶνται καὶ μᾶλλον βούλονται νὰ ποιήσωσι τὸ σχολεῖον ἀπλοῦν ἐκπαιδευτήριον. Ἡ μονομερὴς ἐνέργεια, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐν ταῖς ἀνωτέροις ἐκπαιδευτηρίοις ἐμφωλεύει, ἄρχεται παρεισδυομένη κατὰ μικρὸν καὶ ἐν τοῖς κατωτέροις. Λέγουσιν ὅτι τὸ ὑλικὸν τῆς μαθήσεως ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οὕτως ὑπερμέτρως αὐξάνεται, ὥστε τὸ σχολεῖον πρωτίστως ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ τοῦλάχιστον, καὶ τούτου ἕνεκα δὲν δύναται νὰ συνεχτελέσῃ καὶ ἄλλα ἔργα. Ἐν ἑτέρῳ ἄρθρῳ ἔξομεν εὐκαιρίαν νὰ δεῖξωμεν ὅτι παραγνωρίζουσιν οἱ φρονούντες ὅτι ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία περιορίσει τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν, ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς ἀπαιτοῦσα ἰδίαν ἐκυτὴ διδασκαλίαν, ὡς ἂν εἰ ταύτη συνανῆκε. Ἡ τοιαύτη ἐσφαλμένη δόξα συγγνωστή, ὅτι, ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία πάντως μέχρι τοῦδε παρίστατο ἐν ταῖς σχολείοις ὡς θρησκευτικὸν μίθημα, καὶ ὁ κληρικὸς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν μᾶλλον τὰς θρησκευτικὰς γνώσεις ἢ τὴν ἠθικὴν παιδείαν.

Οἱ τοιοῦτον μονομερῆ σκοπὸν τῷ σχολείῳ ἐπαγόμενοι, ἵνα ἅμειπτοι δύνωνται νὰ συγκεντρώσωσι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἐπὶ τὴν πνευματικὴν παιδαγωγίαν, ἐκφέρουσιν ὅτι ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία ἱκανῆς ἐπιδόσεως ἀπολαύει ἐν τῷ οἴκῳ, τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε δύναται τις ἀτάραχος νὰ μένῃ διὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ὀλιγομίαν αὐτῆς, ἔχων ἀπέναντι τοιοῦτους ἀντικαταστάτας τοῦ ἑαυτοῦ ἔργου. Ἄλλ' οὕτως εἰς ὑποίας τυχαίας περιστάσεις ἐκτίθεται ἡ ἠθικὴ παιδαγωγία; Τὸ σχολεῖον εἶνε σήμερον τὸ μόνον ἴδρυμα τῆς κοινωνίας, ὅπερ ὀριστικώτερον ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν

ἀγωγὴν τοῦ παιδὸς (καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἔπειτα τῇ ἐνηλικίῳ κοινωνίᾳ ἀνήκοντες, εἶνε κατ' ἀρχὰς παῖδες), καὶ κανονικώτερον τῷ τρόπῳ ἐποπτεύει τὴν παιδείαν αὐτοῦ. "Ὅθεν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἠθικὸν σκοπὸν οὐδὲν ἕτερον ἴδρυμα δύναται οὕτω συστηματικῶς καὶ κανονικῶς νὰ παιδαγωγῆσῃ. Ἡ ὑψηλὴ τοῦ σχολείου σημασία ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἀναφορικῶς τῆς πνευματικῆς παιδείας, κατενοήθη βαθμυθῶν ὑφ' ὅλων σχεδὸν τῶν πεπαιδευμένων ἔθνων, ἀλλ' ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ πολλῶν πλέον ἀνυψωθήσεται, ὅταν συνάμα κατανοήσωσιν ὅτι αὐτὸ εἶνε ἴδρυμα τῆς ἠθικῆς παιδείας· ὅταν κατανοήσωσιν ὅτι δύναται καὶ δεῖν νὰ γείνη ἡ κυρία αὐτόχρομα ἐστία οὐ μόνον τῆς πνευματικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἠθικῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος. Μόνον ὅταν τὸ σχολεῖον ἕνεκεν ἄλλων καθηκόντων δὲν τάττῃ ἐν τοῖς δευτέροις τὴν ἠθικὴν παιδαγωγίαν, δύναται νὰ ᾔνε βέβαιον ὅτι εὐρήσει νέους συνεργάτας τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τὸ σχολεῖον δεῖν νὰ ᾔνε ἐν τῷ μέλλοντι ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποῦ αἱ ζωογόνοι ἀκτίνες ὅλα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ βέλτιον ν' ἀναπτύσσωσι.

I. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ.

Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τὸ Βέλγιον ἐκέκτητο τὸ μονοπώλιον, οὕτως εἰπεῖν, τῶν διεθνῶν συνεδρίων, ὁ δὲ αἰδίδιμος Λεοπόλδος, ὡς καὶ νῦν ὁ υἱὸς αὐτοῦ βασιλεὺς, πολὺν ἐδείκνυε ζῆλον πρὸς διατήρησιν τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς τῆς χώρας αὐτοῦ. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς συνεδρίοις, οὐ μόνον οἱ ῥήτορες εἶχον πλήρη καὶ ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν λόγου, ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι ἐτύγχανον συμπαθοῦς ὑποδοχῆς καὶ ἐγκαρδίου φιλοξενίας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς βελγικῆς ἀνεξαρτησίας, συνήλθε κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἰς Βρυξέλλας διεθνὲς ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον. Πολλοὶ ἑκατοντάδες Βέλγων καὶ ἀλλοδαπῶν μετέχουσι τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ, πρὸς δὲ ἐπίτροποι Κυβερνήσεων καὶ δημοτικῶν Ἀρχῶν διαφόρων Κρατῶν, καὶ ἀπεσταλμένοι ἱεραρχάκοντα περίπου ἐπιστημονικῶν καὶ παιδαγωγικῶν συλλόγων ἢ ἑταιριῶν. Πρακτικὰ λεπτομερέστατα καὶ πληρέστατα τῶν ἐν πᾶσι τοῖς τμήμασι συζητήσεων δημοσιεύει Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου ἐν ἰδίῳ Δελτίῳ.

Τὸ διεθνὲς τοῦτο Συνέδριον οὐδένα φέρει ἐπίσημον χαρακτήρα, καίτοι ὁ Ἵπουργὸς τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Βελγίου ἐξελέγη ἐπίτιμος πρόεδρος αὐτοῦ. Συνεκροτήθη δὲ μετ' ἀπόφασιν ἀπλήν τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Συνδέσμου» συνεπείᾳ ταύτης ἐξεδόθη προκήρυξις πρὸς πάντας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, παρκαλοῦσα αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν, ὅπως ἐκθέσωσι τὰς ἰδέας αὐτῶν ἐλευθέρως, βέβαιοι, ὅτι οὐδένα τὸ συνέδριον ἐπεδίωκεν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν, οὔτε πολιτικὸν οὔτε ὀρησκαυτικόν, ἀλλ' ἡ μόνον τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας.

Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ γενικῇ συνελεύσει τὸ Συνέδριον ἠσχολήθη περὶ ζητήματα τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ ζήτημα προεβλήθη οὕτω. «Τίς ὁ σκοπὸς, πρὸς ὃν ὀρεῖται νὰ τείνη ὁ νομοθέτης, ἐν τῇ συντάξει τοῦ προγράμματος τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως; Ὅφείλει νὰ σκοπῇ τὴν πρόσκτησιν ὀρισμένων γνώσεων ἢ τὴν ἀποκλειστικὴν καλλιέργειαν τοῦ φυσικοῦ, τοῦ διανοητικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ παιδός; Κατὰ τί δεῖν νὰ συντελέσῃ τὸ σχολεῖον εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνατροφὴν τοῦ λαοῦ;» Οἱ ὀμιλήσαντες ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐβεβαίωσαν, ὅτι μέχρι τοῦδε ἡ παιδαγωγικὴ παρεξέτράπη τῆς εὐθείας, ἐπιβάλλουσα εἰς τὸ παιδίον ὑπέρμετρον καὶ πρόωρον διανοητικὴν ἐργασίαν καὶ ἐξασθενούσα τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Κατέδειξαν δὲ τὴν ἀνάγκην, ὅτι ἡ προκαταρκτικὴ ἐκπαίδευσις δεῖν πρέπει νὰ διατελῇ ἀποκλειστικῶς παιδαγωγικὴ, ἀλλ' ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή, καθ' ἣν δεῖν νὰ βαινῶσι παραλλήλως ἢ τε προκαταρκτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διδασκαλίᾳ χειροτεχνιῶν. Ὡς πρὸς δὲ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ζητήματος ἀνεγνωρίσθη, ὅτι πολιτικὴ διδασκαλίᾳ δεῖν πρέπει νὰ γίνηται εἰς παιδῶν μὴ συμπληρώσαντας τὸ δωδέκκτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ὡστε δεῖν νὰ καλλιεργῶνται μόνον τὸ διανοητικόν, τὸ ἠθικόν καὶ τὸ σωματικόν τοῦ παιδός, μὴ ἀναμιγνυμένης τῆς πολιτικῆς ἐν τῇ προκαταρκτικῇ διδασκαλίᾳ.

Ἀνάλογοι συζητήσεις ἐγένοντο καὶ περὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. «Πρέπει τὰ προγράμματα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως νὰ σχετίζωνται πρὸς τὰς ἀνωτέρως εἰδικὰς σπουδὰς, εἰς αἷς ὁ ἀσχοληθῆ βραδύτερον ὁ μαθητής, ἢ δεῖν νὰ ᾧσι συντεταγμένα πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποκλειστικῆς προκαταρκτικῆς μορφώσεως, ἐξ ἴσου χρησίμου πάσαις ταῖς εἰδικαῖς σπουδαῖς;» Τὸ συνέδριον ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ τελευταίου, σπουδαιότατον δὲ περὶ τούτου λόγον ἀπήγγειλεν ὁ ἐπίτροπος τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως, ὅστις πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λόγων του προσήγαγεν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ πορίσματα διαφόρων ἐκθέσεων ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν πολλοῖς εὐρωπαϊκοῖς κράτεσι καὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Συνεζητήθη ἀκολουθῶς τὸ ζήτημα «κατὰ ποίας ἀναλογίας δέον νὰ διανεμηθῇ ὁ χρόνος μεταξὺ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν γραμματικὴν μόρφωσιν καὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν.» Οἱ ὁμιλήσαντες παρεδέχθησαν ὅτι νῦν δέον μείζων προσοχὴ νὰ καταβληθῇ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὧν ἡ διηνεκὴ πρόοδος χαρακτηρίζει τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν.

ὑπελείπετο καὶ ἕτερον ζήτημα τὸ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. «Κατὰ τίνας ἀναλογίας δέον νὰ διανεμηθῇ ὁ εἰς τὴν γραμματικὴν μόρφωσιν ἀφορισμένος χρόνος μεταξὺ τῆς σπουδῆς τῆς μητρικῆς γλώσσης, τῶν ξένων νεωτέρων γλωσσῶν καὶ τῶν ἀρχαίων;» Ἡ κλασσικὴ λεγομένη σχολὴ κατεπολεμήθη πολλαχόθεν ἢ ἀνάγκη τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς ἡμφισβητήθη δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων, οὐδεὶς δὲ σχεδὸν ἠγόρευσε ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς. Τοῦναντίον δὲ ἐπεκροτήθησαν ἐκθύμως οἱ ὑποστηρίζαντες, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν νεωτέρων γλωσσῶν δέον νὰ ᾖ εὐρύτερα, καὶ εἰπόντες ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἡ μέση ἐκπαίδευσις δέον νὰ ἀρχηται ἀπὸ ἐπισταμένης σπουδῆς μιᾶς ζώσης γλώσσης.

Ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, περὶ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως ἐγένοντο συζητήσεις ἐμπαθέσταται. «Πρέπει ὁ νόμος νὰ καθιεροῖ τὸ ἀπεριόριστον δικαίωμα ἰδρύσεως ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων;» Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅπερ καὶ ὡς ζήτημα πολιτικὸν τῆς ἡμέρας δύναται εὐλόγως νὰ θεωρηθῇ, πολλὰ ἐλέχθησαν, καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς προσηκούσης μετριότητος. Τοῦτου ἕνεκα τὸ συνέδριον οὐδὲν ἀπεφάνθη, μὴ προβάν εἰς ψηφοφορίαν.

(Ἐκ τοῦ «Λιῶνος».)

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Ἔργασίαι τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἐταίρων.

Τῆ 12ῃ Ἀυγούστου ε. ε. ἐκηρύχθη ἡ ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῶν γενικῶν συνελεύσεων τοῦ Ζ' συλλογικοῦ ἔτους 1879—80 ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Κ. Ι. Γραμματικοπούλου. — Ἐν δὲ τῇ Α' γενικῇ συνελεύσει τῆς 12ῃς Ἀυγούστου ἐγένετο ἱκανὴ συζήτησις ἐπὶ τῆς γνώμης τῆς ἐνεαμελοῦς Ἐπιτροπείας ἀποφηνάμενης ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς συνδιδασκτικῆς μεθόδου εἰς τὰ παρ' ἡμῶν δημοτικὰ σχολεῖα, ἀπεφασίσθη δ' ὅπως ἐπανα-

ληφθῇ ἡ ἐπὶ τῆς γνώμης ταύτης συζήτησις καὶ εἰς ἄλλην ἐπομένην συνεδρίασιν.

Ἐν τῇ Γ' γεν. συνελεύσει, τῆς 1ῃς Ἀυγούστου, κατὰ τὰ εἰωθότα, ἐτελέσθη ἡ ἐπέτειος τοῦ Συλλόγου ἐσρτή, ψαλέντος ἀγιασμοῦ ὑπὸ τοῦ αἰδεσιερέως Δημ. Ἀγοραστίδου. Εἶτα ἀνεγνώσθησαν αἱ λογοδοσίαι τοῦ τε Προέδρου καὶ τοῦ ταμίου κ. Ν. Ἀναστασίου, μεθ' ἧς ἐξελέγη ἡ τριμελὴς Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία, συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἰω. Εὐστρατιάδου, καὶ Λ. Ἡλ. Βεζάνου.

Ἐν τῇ Γ' γεν. συνελεύσει, τῆς 17 Ἀυγούστου, πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθη ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας, καθ' ἣν ἡ κατάστασις τοῦ Ταμείου, οὕσα τοιαύτη, οἷαν ἐξέθηκεν αὐτὴν ὁ Ταμίας, ἔχει ἐν κεφαλαίῳ ὡς ἑξῆς:

Ἔσοδα Συλλόγου ἐν ἔλῳ	δραχ.	4,890.82
Ἐξοδα " " "	"	3,682.18

(ἐν οἷς περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκ δρ. 1,079.69 δαπάνη ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ «Πλάτωνος»).

Πλεόνασμα πρὸς ἀποταμίευσιν	δραχ.	1,214.64
---------------------------------------	-------	----------

Ἔσοδα «Πλάτωνος» ἐκ δωρεῶν καὶ συνδρομῶν	δραχ.	3,149.05
Ἐξοδα " τῆς ἐν γένει ἐκδόσεως	"	4,228.74

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένοντο αἱ ἀρχαιρσίαι. Ψηφοφορησάντων δὲ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ (27) ἐταίρων ἐχόντων δικαίωμα ψήφου, ἐξελέγησαν κύρια μὲν μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου οἱ κ. κ. Κ. Ι. Γραμματικόπουλος, Ἄθαν. Παπαγεωργίου, Νικ. Χαλκιάπουλος, Θεόδ. Παπαδημητρακόπουλος, Σταῦρος Λελέκος, Ἀναστ. Κωνσταντινίδης, Θεμιστ. Δαλέζιος, Γεώργ. Μανούσος καὶ Ν. Ἀναστασίου. Παραπληρωματικοὶ δὲ οἱ κκ. Νικ. Γεωργιάδης, Ἄθ. Σακελλάριος, Ἀχιλλ. Γρηγοριανόπουλος, Παῦλος Ραζέλος, Βασ. Μπουκλάκος καὶ Πέτρος Παυλάτος. Κύρια δὲ μέλη τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Διδασκαλικοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου ἐξελέγησαν οἱ κκ. Ἰω. Ζωγράφος, Δημ. Γεωργιάδης, Ξ. Ζύγουρας, Λεων. Ἡλ. Βεζάνος καὶ Ν. Ἀναστασίου. Συμπληρωτικὰ δὲ οἱ κκ. Ἰω. Εὐστρατιάδης καὶ Π. Πορφύροπουλος.

(Τῆ δὲ 18ῃ Ἀυγούστου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον συνελθὼν εἰς πρώτην συνεδρίασιν συνεκροτήθη ὡς ἑξῆς:

Πρόεδρος μὲν ὁ κ. Κ. Ι. Γραμματικόπουλος.

Ἀντιπρόεδροι δὲ οἱ κκ. Ἄθ. Παπαγεωργίου καὶ Ν. Χαλκιάπουλος, Γε-

νικός γραμματεὺς δ κ. Στ. Αελέκος καὶ Ταρίας δ κ. Ἀναστ. Κωνσταντινίδης. Παραιτηθέντος δὲ τοῦ καὶ ὡς μέλους τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας ἐκλεγέντος Συμβούλου κ. Ν. Ἀναστασίου, ἐκλήθη Σύμβουλος τὸ παραπληρωματικὸν μέλος δ κ. Β. Μπουκλάκος.)

Ἐν τῇ Δ' γενικῇ συνελεύσει, τῆς 19ης Αὐγούστου, ἐγένετο μακρὰ συζήτησις ἐπὶ σχεδίου καταστατικοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Πλάτωνος» ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ἀναστασίου ἐντολῇ τοῦ προηγουμένου Διοικ. Συμβουλίου συνταχθέντος καὶ ὑπὸ τοῦ νέου Διοικ. Συμβουλίου πρὸς ἔγκρισιν ὑποβληθέντος εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἀνεβλήθη δὲ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἀπόφασις τῆς συνελεύσεως εἰς τὴν ἐπομένην αὐτῆς συνεδρίασιν.

Ἐν δὲ τῇ Ε' γενικῇ συνελεύσει, τῆς 21ης Αὐγούστου ἐλήφθησαν αἱ ἑξῆς ἀποφάσεις:

1) Παρεδέχθη ἡ συνέλευσις τὴν γνώμην τῆς ἐννεαμελοῦς Ἐπιτροπείας περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς συνδιδασκτικῆς μεθόδου εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα σὺν τῇ εὐχῇ τοῦ νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καὶ σύντομός τις Ὁδηγὸς τῆς διδασκαλίας πρὸς ὁδηγίαν τῶν παλαιῶν δημοδιδασκάλων.

2) Ἐδόθη ἐξουσία πρὸς Διοικ. Συμβουλίῳ, ἵνα τῇ συνεργασίᾳ Ἐπιτροπείας τινὸς ἐπεξεργασθῇ τὸ ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ κατ' ἄρθρον ἀναγνωσθὲν σχέδιον καταστατικοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Πλάτωνος» καὶ ὑποβάλλῃ αὐτὸ εἰς τὴν ἔγκρισιν μιᾶς τῶν κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον συγκροτηθησομένων εἰδικῶν συνελεύσεων.

3) Ἀπεφασίσθη, ἵνα χάριν τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Πλάτωνος» ἀποτίνωσι κατὰ τὸ ἤδη ἀρξάμενον Η' συλλογικὸν ἔτος συνδρομὴν καὶ οἱ ἑταῖροι:

οἱ μὲν Καθηγηταὶ ἑτησίως δραχ. τέσσαρας (4)

οἱ δὲ Ἑλληνοδιδάσκαλοι » τρεῖς (3)

καὶ οἱ Δημοδιδάσκαλοι » δύο (2)

4) Τῇ προτάσει τῶν κκ. Γ. Παπαβασιλείου καὶ Ν. Ἀναστασίου, ἀνετίθη εἰς τὸ Συμβούλιον ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὀργανικοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου, ὅπερ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιψηφίσωσιν αἱ τοῦ ἔτους τούτου εἰδικαὶ συνέλευσις, ἔχουσαι κενρὸς γενικῶν συνελεύσεων, σὺν τῇ προσθήκῃ νὰ διακριθῶσιν αἱ συνέλευσις εἰς τμήματα, ἅτινα νὰ συζητῶσι χωρὶς τὰ ζητήματα ἀφορῶντα εἰς ἕκαστον κλάδον τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

5) Ἐνεκρίθησαν αἱ ἀποφάσεις τῶν εἰδικῶν συνελεύσεων ὡς πρὸς τὰ δύο ζητήματα, τὰ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Συλλόγων διὰ τοῦ Συλλόγου «Παρνασσῶ» εἰς τὸν ἡμέτερον διαβιβασθέντα, ἐφ' ὧν ἐζητήθη ἡ ἐπ' αὐτῶν γνώμη τῶν ἑταίρων ἤτοι ἀπεφασίσθη α.) ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διδασκαλίας τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης ἢ ἀνακοινωθῇ ἀρμοδίως ὑπὸ

τοῦ Συμβουλίου ἡ γνώμη τῆς πενταμελοῦς Ἐπιτροπείας, ὡς ἐδημοσιεύθη αὕτη διὰ τοῦ «Πλάτωνος» καὶ ἰδιαιτέρως, καὶ β.) ὡς πρὸς τὸ ἕτερον ζήτημα τὸ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Συλλόγων τεθέν, «Ἄν πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἡ διδασκαλία τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου κατὰ τρόπον καταληπτόν εἰς τοὺς παῖδας», ἡ συνέλευσις τῶν ἑταίρων γνώμην ἀπεφάνετο, ὅτι μόνον κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων μαθημάτων δεόν ὁ διδάσκαλος νὰ ἐρμηνεύῃ τοῖς μαθηταῖς καὶ μεταδίδῃ τὰς ἀναγκαίους γνώσεις τὰς σχέσιν ἐχούσας πρὸς τὸ μᾶθημα τοῦτο.

καὶ 6) Τέλος ἐπεψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἤδη ἀρξάμενου Η' συλλογικοῦ ἔτους 1880—81, καθ' ὃν τοῦ μὲν Συλλόγου ἔσοδα προϋπελογίσθησαν δραχμαὶ 4,500, δαπάναι δὲ 3,030· τοῦ δὲ περιοδικοῦ, ἔσοδα μὲν δραχ. 3,800, αἱ δὲ δαπάναι ὠρίσθησαν μὲν εἰς δραχ. 3,800, ἀλλὰ θέλουσι κανονισθῆ ἀκριθέστερον διὰ τοῦ ὑπὸ εἰδικῆς συνελεύσεως ἐγκριθσομένου νέου καταστατικοῦ τοῦ περιοδικοῦ.

Οὕτω δ' ἐληξεν ἡ τοῦ ἔτους τούτου περίοδος τῶν γενικῶν συνελεύσεων, ἐν αἷς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν συζητήσεων, παρατηρήθη ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἀφικνούμενοι ὀλίγοι κατ' ἔτος ἑταῖροι, ἐνεκὰ ἐπειγουσῶν ὑποθέσεων τῶν, δὲν δύνανται νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰς συζητήσεις τῶν συνελεύσεων, καὶ διὰ τοῦτο ἐφέτος δὲν κατωρθώθη νὰ γείνη συζήτησις ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου προκηρυγμένων ὡς ἔθος ζητημάτων. Ἐγνώσθη δ' ἡ ἀνάγκη ὅτι ὀρθότερον ἤθελεν εἶναι νὰ γίνωνται πλείονες κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον εἰδικαὶ συνέλευσις τῶν ἑταίρων, ἐν αἷς νὰ γίνωνται εὐρύτεραι συζητήσεις ἐφ' ὅλων τῶν κατ' ἔτος προκηρυσσομένων ζητημάτων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀποφάσεων τῶν εἰδικῶν τούτων συνελεύσεων νὰ ζητῆται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἡ γενικὴ ἔγκρισιν ἐν μιᾷ ἢ ἐν δυοῖν συνεδρίασεσι τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῆς θερινῆς περιόδου.

Ἡ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου προσέκρουξε διαγώνισμα ἐπὶ συγγραφῇ Πειραματικῆς Φυσικῆς, ἥτις νὰ πραγματεύεται τὰ κεφαλαιώδη τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ κατανοῶνται ὑπὸ πάντων, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μαθητῶν τῶν κατωτέρων σχολείων, ἵνα διαδίδωνται δι' αὐτῆς εἰς τὸν ἑλληνικὸν Λαόν ἐκ τῆς ἐπιστήμης ταύτης γνώσεις ὠφέλιμοι καὶ πρακτικαί.

Ἡ συγγραφὴ νὰ ᾖ εὐληπτος οὐ μόνον διὰ γλώσσης εὐκόλου καὶ ἀπε-

ρίπτου, ἀλλὰ καὶ διὰ σχημάτων ἐν τῷ κειμένῳ παρεντεταγμένων, ἔχοντος τοῦ συγγραφέως ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἀναγνώσται αὐτοῦ εἰσὶν ἄμοιροι ἐτέρων βοηθητικῶν γνώσεων.

Γέρας τῷ νικήσαντι ἔσται τὸ ποσὸν 1500 φράγκων, ἐξ ὧν γενήσονται καὶ αἱ τῆς τυπώσεως δαπάναι.

Αἱ ὑποβληθῆσόμεναι εἰς διαγωνισμὸν συγγραφαί, ἐπιγεγραμμέναι διὰ ρητοῦ τινος καὶ γεγραμμέναι εὐαναγνώστως, παραδοθήσονται εἰς τὴν Πρυτανείαν, τὸ βραδύτερον τὴν 15 Μαρτίου 1884. Ὁ κριθῆσόμενος νικητὴς θέλει ἀνακηρυχθῆ τῇ 15 Μαΐου 1884.

Σ Υ Λ Λ Ο Γ Η

ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΛΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΕΥΚΑΔΟΣΙ

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΔΟΥ

Σχολάρχου.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Ἑορταστικά.

16.

Ὁ Μάϊς.

Τώρα 'ν ὁ Μάϊς κ' ἡ γάνοιξι, τώρα 'ν τὸ καλοκαῖρι,
τώρα κῆ ὁ ξένος βούλεται 'ς τὸν τόπο του νὰ 'πάρῃ'
νύχτα σελόνει τ'άλογο, νύχτα τὸ καλλιγόνει,
τοῦ βάννει πέταλα χρυσᾶ, καὶ τὰ καρφιὰ 'σημένια,
καὶ τὰ καλλιγοσφύρια του χρυσομαλαματένια.

'Ἐκίνησε τ'ἀφέντ' ὁ ἴουδς νὰ 'πᾶ ν' ἀρρεβονιάση,
'παίρνει τρακόσους ἄρχοντας, κ' ἐξῆντα δυὸ κυράδαις,
'κ' ἐπῆγε κῆ ἀρρεβόνιασε 'ς τοῦ Μάϊ τὸ περιβόλι·
ἐκεῖ δεντροὶ δὲν ἦτανε νὰ δέσουν τ'άλογά τους,
'κ' ἐμπηξάν τὰ κοντάρια τους, κ' ἐδέσαν τ'άλογά τους.

1 Ἴδὲ συνέχειαν εἰς σελ. 454 τ' τεύχους.

ἐκεῖ ἴσκιος δὲν ἦτανε γὰ νὰ καθίσ' ἡ κόρη,
κῆ ἀπλώσαν τὰ μαντίλια τους, κ' ἐκάθισεν ἡ κόρη.
—Κυρὰ χρυσῆ, κυρ' ἀργυρῆ, κυρὰ μαλαματένια,
'πού σὲ χτενίξ' ὁ ἔρωτας μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ χτένια.—
Πολλὰ 'παμε τῆς κορασιάς, νὰ 'πούμε καὶ τ'ἀφέντη'

—'Λκουσ' ἀφέντη μ' ἔκουσε τί σοῦ μινᾶ γῆ κόρη'
νὰ 'πᾶς νὰ πάρῃς τὸ φιλι πρὶν βρέξῃ, πρὶν χιονίσει,
πρὶν καταβῆσ' ὁ Δούναβις, καὶ σύρουν τὰ ποτάμια.

17.

Ὁ Λάζαρος.

Καλὴ 'μέρα σας, καλὸ πουρνό σας,
καλῶς σᾶς κῆραμε 'ς τ' ἀρχοντικό σας,
ἀν ὀρίζετε νὰ σᾶς εἰπούμε
τὸν "Λι-Λάζαρο, 'πού προσκυνοῦμι.
'Πρτ' ὁ Λάζαρος, ἦρταν τὰ βᾶϊα,
ἦρτ' ἡ ἰχορτή, 'πούναι μεγάλη κῆ ἄγια.

Σᾶς παρακαλοῦμε νὰ μὴ Ν κοιμηθῆτε,
κῆ ἀνὲι κοιμώσαστε νὰ σκωθῆτε,
'πού ἐκατέβη ὁ Χριστὸς 'ς τὴ Βηθανία,
κ' κῆρε τὴ Μάρθα, καὶ τὴ Μαρία.

—Μάρθα, Μάρθα, ποῦ εἶν' ὁ ἀδερφός σου,
ποῦ εἶν' ὁ φίλος μου, κῆ ἀγαπητός σου.—

—'Ἀφέντ' ὁ Λάζαρος εἶναι χωμένος,
καὶ μὲ τοὺς νεκροὺς ἀνταμωμένος.—

—'Ἄς 'πάμε ΤΕ νὰ Ν τὸν Ε εἰδοῦμε,

καὶ εἰς τὸν τάφον του νὰ συλλυπηθοῦμε.—
Τότε Σ ἔτρεξαν μικροί, μεγάλοι,
ὄλ' οἱ ἰέλληνας, Ἑβραῖοι, κῆ ἄλλοι.
ὡς καὶ τὰ νήπια, παιδιὰ Ἑβραίων,
γὰ τὴν μπομπή τῶν Ἰουδαίων.

ἄλλοι ἔκοβαν κλάδους καὶ βάρη,

ἄλλοι ἔλεγαν τὰ λόγια τ' ἅγια.

— Ἐβγα, Λάζαρε, νὰ σ' ἐρωτήσω,

κὴ ἀπὸ τὸν τάφον σου νὰ σ' ἀναστήσω.—

Καί, ὦ τοῦ θαύματος! ἔς τὰ πόδια ἑστάθη,

κὴ ἀπὸ τὸ φόβο του ὁ νοῦς τ' ἐπάρθη.

— Ἀφέντη, δόσε μου λίγο νεράκι,

ἵατ' εἶν' ὁ στόμας μου πικρός, φαρμάκι.—

— Χριστέ μου παντοδύναμε, καὶ ποιητὴ τοῦ κόσμου,

ἕπ' ἀνάστησες τὸ Λάζαρο, κ' ἐμὲ τὸν ἀδερφό μου.

Τὸ πρῶτο θάμμα ἑπώκαμες ἦταν ἔς τὴ Γαλιλαῖα,

ἑπώκαμες τὸ νερὸ κρασί, κὴ ὅλοι τὸ θάμμα ἑλέαν.

δεύτερο θάμμα ἑπώκαμες ἦταν ἔς τὴ Βηθανία,

ἕπ' ἀνάστησες τὸ Λάζαρο, ἑποῦταν μεγάλη χρεῖλα.—

Ἐδῶ ποῦ ἑτραγουδήσαμε πέτρα νὰ μὴ ραῖση,

κὴ ὁ νοικοκύρις τοῦ ἑσπιτιοῦ πολλοὺς χρόνους νὰ ζήση,

νὰ ζήση χρόνους ἑκατό, καὶ νὰ Ν τοὺς ἀπεράση,

κὴ ἀπὸ τοὺς ἑκατό κ' ἐκεῖ ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση,

ν' ἀσπρίση ἑσάν τὸ πρόβατο, καὶ ἑσάν τὸ περιστέρι,

αὐτὸς καὶ τὰ παιδάκια του, καὶ τὸ χρυσὸ του ἑταῖρι.

18

Ὁ Ἄϊ-Γηῶργις.

Ἄφέντη Ἄϊ-Γηῶργι μου θέλω νὰ σ' ἀθιβάλω,

ἵα τὸ θεργιὸ ποῦ ἑσκότωσης, τὸ δράκο τὸ μεγάλο.

ἕπ' ἂν δὲν τοῦ ἑπγαῖναν ἄνθρωπο τὴν πεινὰ του νὰ σβήση,

δὲν ἄφηνε καὶ τὸ νερὸ τὴ χώρα νὰ δροσίση.

ἑβρήχνανε καὶ μπουλετιὰ κὴ ὅτινος ἑθελε πέσει,

ἑδινε τὸ παιδάκι του τοῦ δράκοντα πισκέσι.

ἑπεσε καὶ τὸ μπουλετι ἵα τὴ βασιλοποῦλα,

νὰ Ν τήνε φάη τὸ θεριό, μικρὴ κορασσοποῦλα.

ἑσάν τἄκουσεν ὁ βασιλεῖας πολὺ τοῦ ἑκακοφάνη,

κ' ἑμαύρισε τὸ σπῖτι του, κ' ἑπεσε ν' ἀποθάνη.

— Στολίστε τὸ παιδάκι μου, καὶ κάμετέ το νόμη,
καὶ δόστε της καὶ συντροφιά νὰ Ν τήνε ἑπάη ἔς τὴ βρύσι.
στολίστε τὸ παιδάκι μου μὲ πέτραις, μὲ λιθάριαι,
μὲ ἀτίμητα καὶ μὲ ἀργυρἄ, καὶ μὲ μαργχαριτάρια.—

Πολὺς ληθὴς κὴ ἀρίθμητος ἑπάει τὴν κορασίδα,
καὶ ἔς τὸ σοφρἄ τοῦ πηγαδιοῦ τὴ ἑδέσαν μὲ ἀλυσίδαι.
κὴ ὁ Ἄϊ-Γηῶργις τῶμαθε, καὶ πἄ νὰ Ν τὴ γλυτώση,
κὴ ἀπ' τὸν πικρόνε θάνατο νὰ Ν τὴν ἑλευθερώση.
ἑταν εὐγῆκε τὸ θεριὸ βήχνη καὶ τὸ σκοτώνει,
τὴν κορασίδα ἑρπαξε τοῦ βασιλεῖαι τὴν ἑγαῖνει.

— Χάρει τὴ θυγατέρα σου, χάρει καὶ τὴ ζωὴ σου,
χάρει καὶ τὴν κορόνα σου ἑπῶχεις ἔς τὴν κεφαλὴ σου.

— ἑἄρε τὴ θυγατέρα μου, ἑἄρε καὶ τὴ ζωὴ μου,
ἑἄρε καὶ τὴν κορόνα μου, ἑπῶχω ἔς τὴν κεφαλὴ μου.

ἵειὰ ἑπὲς μου, ἑπὲς μου ἑφέντη μου, πῶς λένε τῶνομά σου,
νὰ κάμω ἑνα χάρισμα νὰ μοιάζει τὸ ἑφεντιὰς σου.—

— Μὲ λέν Γεώργιο στρατηγὸν ἀπ' τὴν Καπαδοκία,
κὴ ἂν θὲς νὰ δώσης χάρισμα φτειάσε μιὰν ἑκκλησία.
καὶ μέσ' ἔς τὴ μέση τὸ ἑκκλησἄς φτειάσ' ἑνα καθαλλάρι,
ἑρματωμένο μὲ σπαθί, καὶ μὲ χρυσὸ κοντάρι.—

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Ο Ἰκικιά.

19.

Ἡ πιστὴ σέλυγο.

Καλότυχά μ' ἑσεῖς βουνά, κηλότυχοι σεῖς κάμποι,
ποῦ Χάρο δὲν ἑπαντέχετε, Χάρο δὲν καρτερεῖτε,
μόν' χαίρεστε τὴν ἑνοιξι, τῶμορφο καλοκαῖρι,
ποῦ λουλουδίζουν τὰ βουνά, καὶ πρασινίζουσι κάμποι!
ἑβγαίνουν οἱ βλάχοι ἔς τὰ βουνά, λαλῶντας τὴ φλογέρα,

Ἐβαίνουν καὶ τὰ βλαχόπουλα, βγαίνουν καὶ βλαχοπούλαις
βγήκε κ' ἡ Παναγιώταινα νὰ ἔβῃ τὸν Παναγιώτη
στάνη ἔς στάνη περβατεῖ, κοπάδι ἔς κοπάδι.

—Μὴν εἶδετε τὸν ἄδρα μου, τὸν ἀγαπητικό μου;—

—Ἐμεῖς καὶ ἀνεί τὸν εἶδαμε, κάνεις δὲν τὸ γνωρίζεις.

Ἰεὶά πέσ μας τὰ σουσούρια του, σουσούρια τοῦ κορμιοῦ του.—

Ἦταν ἕψηλός, ἦταν λιγνός, ἦταν καὶ ξανθομάλλης,
καὶ ἔς τὸ δεξιὸ του δάχτυλο ἔφοροῦσε δαχτυλίδι.—

—
20.

Ἡ ἀκαμάτρα.

Ἄντρας μοῦφερε λινάρι—π' ἀστραπή νὰ Ν τὸν ἐπάρη.
πῶς δὲ μοῦφερ' ἕνα ψάρι—πάρη μοῦφερε λινάρι;
ποιὰ καϊμένη νὰ θρομπιάζῃ—καὶ νὰ μὴν ἀνχστενάζῃ;
ποιὰ νὰ κάθῃτ' ὅλη νύχτα—νὰ στραβόνετ' ἀπ' τὴ νῆστα;
τὴ Δευτέρα δευτεριάζω—καὶ τὴν Τρίτη δὲν ἀδειάζω,
τὴν Τετράδι φτειάνω πῆταις—καὶ τὴν Πέφτη τηγανίταις,
τὴν Παρασκευὴ ξυπνάω—δίπλαις φτειάνω ἵὰ νὰ φάω
τὸ Σαββάτο ἔπα νὰ πλύνω—τὸν παλησοσαγιά μ' ἀφίνω.
καὶ τὴν Κεριακὴ ποῦ ἔσκόθα—τὴ ροκοῦλα μ' ἀμπρακώθηκα.

—
21.

Ἡ ἄρρωστη γραῖα.

Μία γρηῖα ἔς τὰ γερατειά—εἶχε πόνους καὶ ἄρρωστιά.
τρέχει, κράζει τὸ ἵατρον—νὰ Ν τὸ εἶπῃ τὸ ἱατρικό.
—Ἴ' ἔχει γρηῖα μ' καὶ ἀναστενάξεις—καὶ ὅλο τὸ ἵατρον φωνάζεις;
—Ἐχ' ἀναφαγιά μεγάλη—καὶ σκοτοῦρα ἔς τὸ κεφάλι,
σήμερα δὲν ἔφαγ' ἄλλο—παρ' ἕνα μῆρ' ἀπ' τὸ γάλλο,
τὴ φτεροῦγα καὶ τὸ πέτο—κ' ἔξ ἀπλάδαινες μπουρδέτο,
καὶ τὸ βράδυ θὰ δειπνήσω—ἐν ἀρνάκι ποῦ θὰ ἔψῃσω.
Καὶ ὁ ἵατρος ἀνατρομάζει—καὶ τὸ Κύριε ἔλεησο κράζει.
—Φέρτε τση κουκιὰ βρασμμένα—μὴ Ν πεινάσ' καὶ φάει κ' ἐμένα.
(ἀκολουθεῖ).